

minna

1/2015

**Minna Helle –
ensimmäinen
nainen
valtakunnan-
sovittelijana**

SUOMALAINEN NAISLIITTO RY

tässä Minnassa

- 3 **Puheenjohtajalta**, Kirsti Ojala
4 **Kolumni**, Kirsti Pohjonen
5 **Naiset vallankammareissa**, Riitta Mäkelä, Maija Kauppinen, Kirsti Pohjonen ja Marjatta Keränen
10 **Naisvaalipaneelit**, Maija Kauppinen
12 **Naisvoima politiikan kriiseissä**, Kirsti Pohjonen
13 **Maailma kriisissä, muuttuvatko arvot**, Riitta Mäkelä
14 **Naiset selviytyjinä sota-ajan kriiseissä**, Maija Kauppinen
16 **Kriisi yhdistyksissä askel kohti toimintaa**, Marjatta Keränen
18 **Hyvinvointia yhdistystoiminnasta**, Annika Örn
19 **Naiskuoroliitolla 70-vuotisjuhlat Lahdessa**, Tuulikki Ritvanen
20 **Martta Wendelin Hämeenlinnassa**, Maija Kauppinen
22 **Runoilija Eva Kontiokari**, Soilikki Suoranta
24 **Oulun Tyttöjen Talossa**, Terttu Välikangas
26 **Isa Asp elää muistoissa**, Riitta Mäkelä
28 **Käsityökortteli Jyväskylän Toivolassa**, Pia Temisevä
30 **Naisten ääni -hanke etenee vauhdilla**, Kirsti Pohjonen
32 **Tornion lukiolaiset kirjoittivat naisista**, Raili Ilola
33 **Elämäni tarina -kirjoituskursseja**, Kari Krapu
34 **Kirjaviisaat**, Tuulikki Ritvanen, Riitta Mäkelä ja Maija Kauppinen
38 **Tilkkuvakka**
39 **Naisliiton hallitus ja yhdistysten puheenjohtajat**
40 **Oulun Minna Canth -seminaari**

Kansikuva: Minna Helle on uusi valtakunnan sovittelija.

— Kuva: Maija Kauppinen

Päätoimittaja: Maija Kauppinen

Kirjoittajat ja kuvaajat: Anne Heräjärvi, Raili Ilola, Maija Kauppinen, Marjatta Keränen, Kari Krapu, Kati Lindell, Anita Lyyra, Seija Lähdemäki, Riitta Mäkelä, Kirsti Ojala, Kirsti Pohjonen, Tuulikki Ritvanen, Soilikki Suoranta, Pia Temisevä, Marja-Riitta Tervahauta, Foto Dance Valmela, Terttu Välikangas ja Annika Örn

Toimitusneuvosto: Kirsti Pohjonen, Helsinki; Tarja Kortekangas, Tornio; Anita Lyyra, Jyväskylä; Riitta Mäkelä, Oulu; Tuulikki Ritvanen, Lahti ja Soilikki Suoranta, Vaasa.

Julkaisija: Suomalainen Naisliitto ry, Aurorankatu 17 A 11, 00100 Helsinki, 0440 699 277, naisliitto@kolumbus.fi

Toimitus: Maija Kauppinen, Arvi Kariston katu 15 as. 12, 13100 Hämeenlinna, 050 529 2473

Graafinen suunnittelu: Marja Kivelä • **Paino:** Multiprint, Vantaa 2015 • ISSN 0358-8203

Seuraava Minna ilmestyy joulukuussa 2015.

Sivu 8

Sivu 13

Sivu 15

Sivu 30

puheenjohtajalta

Suomalaisen Naisliiton tämän vuoden teema on Naisvoimaa yhteiskuntaan, näy ja vaikuta.

Liiton seminaarien aiheet ovat olleet kiitettävästi teeman mukaisia – siitä kiitos koulutus-toimikunnalle.

Kaisaniemen ajankohtais-seminaarin nimi oli Naisvoima kriiseissä, kevään Minna Canth -seminaarin Naiset vallankammareissa. Puhujina oli kahdeksan naista. Poimin jokaisen esitelmästä mielestäni merkittävimmän sanoman, mihin naisliikkeellä on mahdollisuus vaikuttaa.

- Poliittikka ja kriisit – naisvoima avuksi, kansanedustaja Jutta Urpilainen: Naiset eivät kovin helposti tue toisiaan.

- Sota-ajan kriisit – naiset selviytyjinä, filosofian tohtori Kirsi-Maria Hytönen: Vaikkakotirintaman naiset kantoivat suuren vastuun yhteiskunnan pyörimisestä poikkeusoloissa, heidät on unohdettu.

- Maailma kriisissä – muuttuvatko arvot, valtiotieteen tohtori Veronika Honkasalo: Varsinkin 1980-luvulta lähtien materiaaliset arvot ovat korostuneet.

- Kriisit yhdistyksissä – askel kohti toimintaa, filosofian tohtori Maritta Pohls: Naisyhdistykset jäävät usein kuohuntavaiheeseen.

- Toteutuuko tasa-arvo työmarkkinapolitiikassa, valtakunnansovittelija Minna Helle: Tasa-arvosta puhuttaessa ei enää vähätellä eikä naureskella.

- Vallattomat liike-elämän naiset, kauppatieteiden tohtori Saija Katila: On kiinnitettävä huomio lasten ja nuorten tekemisiin. Käytännön, että tytöt

harrastavat balettia ja pojat jääkiekkoa, on muututtava.

- Naisvalta kansainvälisessä politiikassa, ex-eurokansanedustaja Satu Hassi: Monet naiset työskentelevät ahkerasti eri komiteoissa. Miehet hakeutuvat mielellään mediaseksikkäisiin paikkoihin.

- Nainen paikallaan vai meliläiskuningatar? toimittaja-ohjaaja Susanna Kuparinen: Teatterikieli on sovinnistista.

Naisjärjestöjen Keskusliitto, NJKL, asetti vaalitavoitteeksi sata naista eduskuntaan. Vaaliulos vähensi kuitenkin naisten valtaa, sillä naisedustajien määrä pieneni kolmella. Valituiksi tuli 83 naisedustajaa. NJKL:n kevätkokous vahvisti julkilausuman, missä vaaditaan hallitukselta muun muassa asioiden valmistelukulttuurin muuttumista, säästöjen tasa-arvovaikutusten tutkimista ja leikkauksille maltillista aikataulua.

Ennen NJKL:n kevätkokousta osallistuin seminaariin, minkä aiheena oli EU, naiset ja talous – miten talouskriisi näkyy naisten kukkaroissa. Yhtenä karkiajatuksena pidin johtaja Seija Ilmakankaan toteamusta: Työmarkkinat ja julkinen talous

eivät ole sukupuolineutraaleja. On riski, että talouskriisin seurauksena matalapalkka-alat lisääntyvät.

Naisten kukkaron parhaana ystävänä pidettiin hyvinvointiyhteiskuntaa, pahimpana vihollisena tyttöjen liian varovaista kasvatusta, mistä seuraa itsetunnon puute. Myös koko perheen elättäminen on naisen kukkaron vihollinen.

Myös Naisten Ääni -hanke tuli NJKL:n kevätkokouksessa hyvin esille, sillä ahkerat naisemme olivat jakamassa esitteitä ja kertomassa asiasta. Innostusta kirjoittamiseen osoitti muun muassa eräs nuori nainen, joka kertoi minulle kahvitauolla isoäitinsä ja tätinsä tarinaa.

Naisten ääni -sivusto avattiin 20. maaliskuuta. Toivon, että jäsenemme kirjoittavat innokkaasti sivuille elämäntarinoita omasta lähipiiristään, tuntemistaan naisista ja omasta elämästään.

Minulla oli kunnia vierailla toukokuun alussa Vaasan Suomalaisen Klubin jäsenillassa. Oli ilahduttavaa kuulla heidän toiminnastaan muun muassa vanhusten hyväksi. Sain heiltä hyviä ideoita toimintaamme. Naisklubin historiikki on hyvällä mallilla ja valmistuu satavuotisjuhliin, jotka ovat vuonna 2018.

Toivotan kaikille Suomalaisen Naisliiton yhdistysten jäsenille virkistävää ja lämmitä kesää.

Tervetuloa Ouluun syksyn Minna Canth -seminaariin ja liiton syyskokoukseen. Ohjelma on takakannessa.

Kirsti Ojala
puheenjohtaja

Mitä sanoisin uusille ylioppilaille

Kirjoitin ylioppilaaksi 50 vuotta sitten. Tamperelaisen Kalevan yhteiskoulun ja lukion senioriyhdistys kutsui meidät riemuylioppilaat toukokuun lopussa kouluun juhlimaan tätä merkkipäivää sekä keskenämme että tämän vuoden ylioppilaiden kanssa. Hieno perinne.

Lupasin pitää uusille ylioppilaille puheen. Viikkoja pätkäilin, mitä minä osaan heille sanoa. Maailma oli hyvin erilainen omana kirjoitusvuotenaani 1965. Millaista mahtaa maailman meno ollakaan, kun he ovat riemuylioppilaiden iässä. Vuosi on silloin 2065.

Muutoksesta ja sen vauhdista kelpaa esimerkiksi oma työ. Kun aloitin toimitusharjoittelijana Oriveden Sanomissa 1967, jutut kirjoitettiin kirjoituskoneella ja ne kulivat latomossa lyijyyn luotuina lauseriveinä taittoon ja sitten painokoneelle.

Työskentelin toimittajana runsaat 40 vuotta. Digitalisaatio mullisti sinä aikana koko kirjoittamisen prosessin ja osin ammatinkin.

Olen vuosien mittaan muistellut suuresti arvostamaani Kalevan yhteiskoulun ensimmäistä rehtoria Kerttu Sepälää ja hänen meille ylioppilaspuheensa lopuksi antamaa ohjetta: Kulkekaa avoimin silmin.

Sen haluaisin välittää myös vuoden 2015 ylioppilaille. Se on hyvä neuvo ja

ajaton kaikissa ajan myllerryksissä.

Voisin liittää rehtorini ohjeeseen vielä oman lisäni: Älkää unohtako malttia.

Nykynuoret joutuvat hakemaan omaa tietään ympäristössä, joka meidän tilanteeseemme verrattuna on häilyvämpi, monimuotoisempi, hajanaisempi ja ehkä vaativampikin.

Tänä päivänä kaikkialle vyöryvä tiedonvälitys ja etenkin sosiaalinen media antavat todellisuudesta väliin hyvinkin hämmentävän kuvan. Jokin lausuma voi julkisuudessa paisua kuin lumivyöry ja nostattaa valtaisan hälinän. Varsinaisesta lähtökohdasta viestit eivät välttämättä kerro enää mitään eikä monikaan enää edes tiedä, mistä oikeastaan on kyse.

Siksi tahtoisin painottaa nuorille harkintaa ja malttia selvittää erilaisen asioiden taustoja. Kaikkea ei auta purematta niellä.

Ranskan 1700-luvun lopun vallankumouksen ihanteita voisi myös mainostaa uusille ylioppilaille. Libérté, fraternité, égalité – vapaus, veljeys, tasa-arvo ovat pysyviä arvoja, joiden eteen on yhä ponnisteltava.

Suomalaisen Naisliiton jäsenille pyrkimys tasa-arvoon on keskeinen tavoite. Nuorille kaksikymppisille sen mainitseminen voi tuntua turhalta. Yhtäläisten lähtökohtien rakentaminen vaatii kuitenkin kaikkien ja kaikenikäisten panostusta.

Tasa-arvon puute on maailmanlaajuinen ongelma. Suomalaisille nykynuorille koko maailma on avoinna. Heillä toivoisi olevan vahvaa tahtoa auttaa osaltaan maailman parantamisessa. Kun muualta olot paranevat, meidänkin turvallisuutemme kasvaa. Malliksi sopii havainto, että kun kehitysmaissa perheen tytöt pannaan kouluun, koko ympäristö hyötyy siitä.

Voisin koristella tätä jo aika runsasta ylioppilaskakua vielä yhdellä lisällä. Kirjailija Mika Waltarin mukaan elämässä on kolme tärkeää asiaa: inhimillisyys, suvaitsevaisuus ja kaunis turhuus.

Tekisi mieleni lopettaa puheeni entisen opinahjoni nuorille ylioppilaille huomauttamalla, että kaiken ylevän rinnalla tuota kaunistaa turhuuttakaan ei kannata unohtaa. Se antaa osaltaan voimia elämän pyörteisiin. •

NAISET VALLAN KAMMARISSA

Minna Helle kertoi seminaarin avaajalle Kirsti Pohjoselle tasa-arvomallistaan, joka on peräisin lapsuudesta, vanhempien tasa-arvosta kotona.

Jotta me naiset todella olisimme naisia paikallamme ja jotta vallan kammarit todella naisistuisivat, meidän on hyvä tiedostaa, että muutos alkaa jokaisen omasta kamarista.

Kun koulutuksesta ja tasa-arvosta puhutaan, Suomi on maailman mallimaa. Yliopistoissa opiskelevista naisista on yli puolet, samoin EU-parlamentaarikoista ja eduskunnassakin naisten osuus kipuua yli 40 prosentin. Nainen on ol-

lut eduskunnan puhemiehenä, presidenttinä ja valtiovarainministerinä. Uusin saavutus on **Minnan Helteen** nimitys valtakunnansovittelijaksi.

Mutta onko naisilla todella Suomessa valtaa? Ja – jos on – miten se näkyy ja miten naiset sitä käyttävät. Tästä keskustelivat huhtikuussa Minna Canth-seminaarissa Tieteiden talolla yli sata vallallista ja vallatonta naista.

Tasa-arvon jalanjälki työmarkkinapolitiikassa on nykyään hyvä

Pääsiäisviikolla 2015 Suomen merenkulkua uhkasi jäänmurta-

jalakko ja 100 000 matkustajan lomamatkan peruuntuminen. Työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen sopimus syntyi viime hetkellä. Kolmisen kuukautta valtakunnansovittelijana toiminut oikeustieteen kandidaatti Minna Helle oli selvinnyt ensimmäisestä isosta urakastaan ja pelastanut sadantuhannen ihmisen pääsiäisen.

Juristin systemaattisuudella Minna Helle listasi puheenvuorossaan työuransa kokemuksia tasa-arvosta, missä on menty eteenpäin ja missä junnataan paikallaan. Kokemusta työmarkkina-asioista hänellä on liki 20 vuoden ajalta Suomen

Pianisti Milla von Weissenbeg aloitti seminaarin komeasti Jean Sibeliuksen Finlandialla. Taustalla seminaarin juontaja Nuppu Rouhiainen.

Journalistiliitosta, Akavasta, Tehystä, Telasta ja STTK:sta.

Nykyistä työmarkkina-politiikkaa valtakunnansovittelija ei pidä niin miehisenä, miltä ulkoapäin voi näyttää.

– Nokkamiehet, julkisuuden ”puhuvat päät,” ovat enimmäkseen miehiä, mutta neuvotteluhuoneissa on paljon naisia esimerkiksi EK:n jäsenyrityksistä. Sen sijaan kaikkien keskusjärjestöjen hallinnossa on edelleen vähän naisia verrattuna heidän osuuteensa jäsenistössä.

Luvut ovat karuja. Jos jäsenistöstä on vaikkapa kolme neljäsosaa naisia, hallinnossa heidän osuutensa on kolmannes tai alle.

Tasa-arvo on nykyään Minnan Helteen mielestä neuvottelupöydissä legitimiimpi aihe kuin 20 vuotta sitten.

– Ennen ”tasa-arvonaiset” juttelivat keskenään ja muut naureskelivat. Nyt naureskelua ei sallita. Asioiden arviointi tasa-arvosta käsin on julkista ja arvioinnilla on kriteerit. Ta-

sa-arvo on ”salonkikelpoista ja trendikästä”.

– Aiemmin saatettiin ajatella, että tasa-arvolainsäädäntö estää yritysten kilpailua. Nykyään tasa-arvo on imago- ja mainetekijä. Ei sukupuolen takia voi jättää kenenkään resursseja käyttämättä. Sitä paitsi OECD:n tilastojen mukaan suomalaisten naisten koulutustaso on nykyään maailman 4. korkein, miehet ovat sijalla 14.

Mutta toteutumatta on edelleen palkkojen ja perhevapaiden tasa-arvo. Naisen euro on edelleen 83 senttiä, eikä neuvottelupöydissä ole löytynyt yhteistä näkemystä tasa-arvoiselle perhepolitiikalle. Palkkojen suhteen on ongelmia, lähdetäänkö liikkeelle pienipalkkaisista, naisvaltaisista aloista, vertailaanko palkkoja ts-sopimusten yli vai edetäänkö linjalla sama työ, sama palkka. Työelämäkin muuttuu nopeasti, on uusia trendejä, kasvualoja ja auriongonlaskun aloja. Palkkasyrjintä on kuitenkin aina lainvastaista.

Työpaikkojen luottamusmiehet ovat avainasemassa.

Valtakunnan sovittelija kammoaa stereotyyppistä jakoa mies–nainen:

– Pitäisi lähteä yksilöstä. Yleisellä tasolla tasa-arvo konkretisoituu, kun naiset ovat mukana päätöksentekijöinä.

Minna Helteen kokemuksen mukaan tasa-arvon jalanjälki on työmarkkinapolitiikassa kuitenkin parantunut 20 vuoden aikana ja on nykyään hyvä.

Liike-elämän naiset edelleen vallattomia

– Suomi on maailman toiseksi tasa-arvoisin maa, koulutusmahdollisuuksissa ykkönen ja poliittisessa voimaantumisessa kakkonen, mutta taloudellisessa osallistumisessa ja mahdollisuuksissa vasta sijalla 21, aloitti kauppatieteitten tohtori, dosentti **Saija Katila** esityksensä, jonka otsikkona oli Vallattomat liike-elämän naiset.

Saija Katila työskentelee lehtorina Aalto-yliopistossa,

jossa on tutkinut työelämän eriarvoistavia käytäntöjä jo pitkään. Ja todennut, että eriarvoisuutta on.

– Vaikka naiset ovat jo vuosikymmenet olleet miehiä koulutetuimpia, heitä oli vuonna 2013 liike-elämän ylimmässä johdossa vain 24 prosenttia. Pörssiyhtiöissä naisia oli toimitusjohtajina 0,8 prosenttia eli yksi (nyt heitä on kaksi), listaamattomissa yrityksissä 6,7 ja valtio-omisteisissa 7,3 prosenttia.

Pörssiyhtiöiden hallituksissa naisia on 23 prosenttia eli yli viidesosa. (Toim. Tästä kiitos jäsenellemme Ritva Siivelle, joka on vuosikausia vaatinut yhtiöiden vuosikokouksissa naisille hallituspaikkoja.)

Monen suomalaisen mielestä tässä ei ole mitään outoa, sillä miehisuus ja johtajuus liittyvät toisiinsa. Naisjohtajalta voidaan kysyä, peseekö hän itse pyykkinsä, miesjohtajalta ei koskaan.

Toki Suomessa on saatu sukupuolirasitteita jonkin verran sulatettua, mutta nyt monikansalliset yritykset romuttavat kehitystä.

– Naisen, joka ottaa vastaan vaativan kansainvälisen työn, pitää olla sinkku tai lapseton tai sitten hänellä on oltava ymmärtävä puoliso, Saija Katila tiivistä. Kaikilla miehillä, jotka ovat huippupaikoilla, on perheet. He ovat normaaleja ihmisiä, mutta normaaliutta eli lapsia ei sen sijaan sallita ylimmän johdon naisille.

Aikamme johtajan ihannekuva näkyy headhuntereiden eli kykyjen etsijöiden työssä:

– Heidän tavoitteensa on löytää 40-vuotias, energinen ja hyväkuntoinen mies. hoikka ja lihaksikas, aina läsnä oleva ja innostunut. Eli täydellinen ajokoiria, joka on peräänan-

– Olen pitkän linjan feministi ja sukupuolisten käytäntöjen tutkija, Saija Katila esitteli itsensä.

tamaton ja vaihtaa nopeasti suuntaa, Saija Katila luutteli. Headhunterit eivät hae nykyään isoa, löysää bernhardilaista, jollaisia johtajat olivat vielä 1980-luvulla.

Uusi sukupolvikaan ei poista liike-elämän naisten vallattomuutta, sillä vaikka nainen on hyvä hallinnoimaan, mies on luonnostaan hyvä johtaja. Naisen oletetaan olevan myös yhteisöllinen ja huolehtiva, mutta miehen ei. Nais- ja miesjohtajan välinen hierarkinen ero säilyy, vaikka käsitys johtajuudesta muuttuu.

Tämä ei ole Saija Katilan mukaan vain miesten syytä, vaan molemmat sukupuolet ovat yhdessä vastuussa: – Kun nuoret tulevat työelämään, heillä on jo hyvin vakiintunut käsitys, mikä sopii miehille, mikä naisille. Muutoksen on

tapahduttava kotona, päivähoidossa, koulussa, yliopistossa ja työelämässä. Asiasta on jatkuvasti puhuttava. On nähtävä päteviä ympärillä, ja headhuntereilta pitää vaatia myös naisia ehdokkaiksi.

Valtaosa EU:n huippupaikoista on yhä miesten hallussa

Suomessa on aika yleinen käsitys, että Euroopan parlamentti on kuin muurahaispesä, jonka hyöriinnästä ei juuri saa selkoa.

Kirjailija, tekniikan lisen-siaatti **Satu Hassi** vakuutti kuitenkin toista.

– EU-parlamentti on ollut minulle naisena parhaita työpaikkoja, joissa olen ollut. Siellä on miellyttävämpää työskennellä kuin Suomen

eduskunnassa, koska on vähemmän seksuaalista ahdistelua ja muuta avointa seksismiä.

Käytännön töissä kokemus meppinä oli siis varsin myönteinen. Pettymys hänelle oli, miten kuuma asia seksuaali- ja lisääntymisterveys oli äärioikeistolle. Kovaa kiistaa siitä käytiin jatkuvasti.

Satu Hassi toimi EU-parlamentissa 2004–2014. Suomen eduskunnassa hän oli vuodet 1991–2004. Huhtikuun vaaleissa hänet valittiin vihreiden kansanedustajaksi Pirkanmaalta.

Tasa-arvon eteen on EU:sakin tehtävä vielä lujasti töitä. Satu Hassi muistutti, että etenkin EU:n huippupaikoilla valta on miehillä. Seuraavalla tasolla naisia on sen sijaan kohtalaisesti. Asiantuntijavirkamiehistä moni on nainen. Niillä paikoilla on perehdyttävä lainsäädäntöön, mikä tietää valtavaa uurastusta. Naiset ovat olleet myös keskeisiä neuvottelijoita useissa merkittävässä hankkeissa, kuten ilmasto- ja energiapakettin kokoamisessa.

Miesten kunnianhimo keskittyy Satu Hassin mukaan mediaseksikkäille alueille. Esimerkiksi parlamentin ulkoasiainvaliokunnan johto ja kaikki jäsenet ovat miehiä.

– Naisia syrjii käytäntökin: kun jollekin paikalle valitaan yksi edustaja, katseet kohdistuvat miehiin. Näin EU:n komissioon ja huippuvirkoihin nousevat useimmiten miehet.

Vaali vaalilta EU:ssa on Satu Hassin mukaan kuitenkin edetty. Mepeissä naisten osuus kasvaa. Naisten kampanjan avulla EU:n neljälle kärkipaikalle on saatu myös nainen. Ulkoasioista vastasi edellisessä komissiossa britti **Catherine Ashton**, ja nyt samalla pai-

Satu Hassi piti EU:ta hyvänä työpaikkana.

Susanna Kuparinen paljasti itsekkin toimineensa epätasa-arvoisesti.

kalla on italialainen **Federica Mogherini**.

– Catherine Ashtonin valinnasta 2009 nousi parlamentissa melkoinen älämölö. Iso joukko miesmeppijä piti sitä skandaalina. Viime vuonna huippuvirkokojen jaossa toistui malli kolme miestä ja yksi nainen. Meteliä ei enää syntynyt.

Ashtonista syntyi julkisuudessa tehon kuva. Satu Hassi huomautti, että jo ennakkoasenne häneen oli tily. Tehtävä on

myös lähes mahdoton, koska jäsenmaiden hallitukset eivät anna EU:n korkealle edustajalle tilaa toimia.

EU-komissiossa on nyt 19 miestä ja 9 naista. Kukin jäsenmaa esittää komissioon oman edustajan.

– Suomi on huonossa seurassa. Ei ole enää kovin monta maata, joissa ei ole ollut koskaan naista komissaarina, Satu Hassi valitti.

Suomen 20 EU-vuoden komissaareja ovat olleet **Erkki Liikanen**, **Olli Rehn** ja nyt **Jyrki Katainen**.

Mehiläiskuningattaresta naiseksi paikallaan

Toimittaja ja teatteriohjaaja **Susanna Kuparinen** toi seminaarin taiteilijan näkökulman. Hänen mukaansa vallan kamarit teatterissa ovat yhtä miesvaltaisia kuin muunkin vallan:

– Emmekö me naiset luota tarpeeksi itseemme? Voisivatko osasyynä olla naisten omat valinnat, joita ohjaavat yhä tiedotiset tai tiedostamattomat vanha-kantaiset asenteet.

Esimerkiksi hän otti naisten sukunimivalinnat. Hän kertoo yllättyneensä, kun toimittajatutttava otti avioituessaan miehensä sukunimen, vaikka olisi voinut jo pitää oman nimensä.

Suomen sukunimikäytännöllä on mielenkiintoinen historia. Esimerkiksi Itä-Suomessa oli tavallista, että naiset säilyttivät oman sukunimensä myös avioliitossa. Länsi-Suomessa taas mies, joka tuli taloon kotivävyksi, otti vaimon nimen. Suomi sai ensimmäisen sukunimilain vuonna 1920. Laki määräsi, että jokaisella piti olla pysyvä sukunimi. Vasta vuoden 1929 avioliittolaki pisti naiset ruotuun: laki määräsi, että avioliitossa naisen oli käytettävä miehensä sukunimeä joko

sellaisenaan tai omaan sukunimeen yhdistettynä. Laki oli voimassa vuoteen 1985, jolloin sen korvasi uusi sukunimilaki. Se mukaan molemmat puoliset saivat vapaasti valita sukunimensä.

Uutta sukunimilakia alettiin valmistella 1970-luvulla. Valmistelun takana oli YK:n naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus, jonka Suomi allekirjoitti. Esitys uudesta sukunimilaista tuotiin eduskunnan käsittelyyn 1982. Se herätti tunnepitoisen keskustelun, ja lakia vastustettiin samoin argumentein kuin vuonna 2014 tasa-arvoista avioliittolakia, ja se jätettiin ns. pöydälle. Kun laki tuli uudelleen käsiteltyyn, se hyväksyttiin, kiitos eri puolueiden naiskansanedustajien yhteistyön.

Pakko käyttää miehen sukunimeä kesti 56 vuotta. Sen jälkeen siis myös naiset ovat voineet valita vapaasti nimensä. Tilastojen mukaan esimerkiksi vuonna 2011 vain 1,7 prosenttia perheistä valitsi naisen sukuni-

men, kun taas 67,4 prosenttia naisista otti miehensä nimen. Kummittelee kohan taustalla edelleen patriarkaalinen käsitys avioliitosta ja perheen päästä!

Susanna Kuparisen mielestä teatterimaailma on varsin maskuliininen. Koulutus tukee miehisä asenteita. Esimerkiksi Teatterikorkeakoulun ohjaajalinjalla opiskelijoista kouluttiin johtajia, joiden piti olla hyviä jätkeä. Näytelmien henkilöt edustavat yleensä arkkityyppejä, jotka muuttuvat hitaasti. Pääroolit kirjoitetaan miehille: he ovat sankareita ja uudistajia. Naiset ovat konservatiivisissa rooleissa; he ovat taustalla ja siivoavat miesten jäljet. On tavallista, että naisohjaajat eivät luota itseensä vaan vievät ideansa miehille. Myös teatterikritiikki suosii miehiä. Teatterikorkeakoulussa kerrottiin tarinaa, kuinka **Kaisa Korhonen** opettajana ollessaan valisti naisopiskelijoita tähän tapaan: kriitikot valitsevat joka vuosikurssilta yhden Messiaan, mutta ikinä se ei ole kukaan teistä.

– Valtaa ei anneta, se otetaan, totesi eräs seminaarin osanottaja. Olemmeko me naiset valmiita ottamaan vallan ja myös sitä seuraavan vastuun? Kykenemmekö olemaan naisia paikallamme vai mehiläiskuningattaria, jotka tarvitsevat miesten hyväksyntää ja ihailua?

Aktiivisena yhteiskunnallisena keskustelijana tunnettu Susanna Kuparinen analysoi myös omia valintojaan: miksi hänen mentorinsa ovat miehiä tai miksi hänen työryhmänsä kuudesta jäsenestä vain yksi on nainen. Hän on siis toiminnut epätasa-arvoisesti. Hän totesikin, että vanhat roolimallit, jotka typistävät myös miehiä, istuvat lujassa vielä hänen sukupolvessaan. Toivonsa teatteriohjaaja panee nuoriin. Hän muistelee, että kun hän kerran antoi nuorelle miesnäyttelijälle tehtävän esittää tosi äijää, tämä ihmetteli: ”Mitä se äijämyisyys oikein on?” •

Hämeenlinnalaiset vaalipanelistit Wetterhoffin Wanhassa kutomossa: Teija Arvidsson (KD), Tarja Filatov (SDP), Kirsi Ojansuu-Kaunisto (vihr.), Marjatta Rahkio (kesk.), Lulu Ranne (PS), Sari Rautio (kok), ja Irma Taavela (vas.).

AKTIIVISTA KESKUSTELUA VAALIPANEELISSA

**Koulutus. Osaaminen ja tieto. Tasa-arvo. Kestävä kehitys.
Jokaiselle nuorelle työtä. Työllisyyden parantaminen. Hyvinvointi.**

Näin seitsemän hämeenlinnalaisista kansanedustajaehdokasta vastasi puoltatoista viikkoa ennen vaaleja juontajien **Kirsti Pohjosen** ja **Maija Kauppinen** kysymykseen, mikä on se tärkein asia, sydänasia, jonka eteen he lupaavat ponnistella seuraavat neljä vuotta eduskunnassa. Aktiivisia kuuli-joita heillä oli yli 50.

Yhtä asiallisesti kaikki Suomalaisen Naisliiton Hämeenlinnan yhdistyksen Wetterhoffin Wan-

haan kutomoon kutumat ehdokkaat vastasivat tasa-arvo-, hoiva- ja kulttuurikysymyksiin. Samaa palkkaa samasta työstä kaikki kannattivat, mutta naiskiintiöitä vain osa. Naisjärjestöjä tarvitaan ehdokkaiden mielestä edelleen, mutta feminististä puoluetta ei. Viimeksi mainitun kannattajia oli kuulijoiden joukossa muutama.

Myös kannanotot kysymykseen, onko hoivalla sukupuolta, vaihtelivat. Osa kannatti

hoivan tasa-arvoista jakamista vanhempien kesken eli 6+6+6-mallia, jossa äidille kuuluu yksi kuuden kuukauden jakso, toinen isälle ja kolmannelle päättävät vanhemmat, osa taas ei. Eläkkeellä olevien naisten euroa, joka on vain 74 senttiä, kaikki olivat halukkaita parantamaan – keinot vain ovat vähissä. Yleiskysymykseen, arvostetaanko vanhoja ihmisiä lainkaan, kaikki vakuuttivat painokkaasti heitä arvostavansa. Iäkkäät on nähtävä yksilöi-

nä, ja jokaisen on saatava olla loppuun saakka ihminen. Myös kehitysapua haluttiin edelleen antaa, tosin sen määrästä ja kohteista oltiin eri mieltä.

Vaikka puolueiden ohjelmassa kulttuuria ei vasemmistoa lukuun ottamatta juuri mainita, kaikki panelistit tunnustautuivat kulttuurin kannattajiksi ja kuluttajiksi. Kirjat, kirjallisuus ja kirjastot olivat ykkössijalla, mutta myös Verkatehtaan konsertit ja Sibeliuksen juhluvuosi mainittiin. Muutama toivoi, että kulttuurin käsitettä laajennettaisiin.

Yleiskysymykseen, mikä on Hämeenlinnan vahvuus tulevaisuudessa, tärkeimmiksi nousivat Helsinki–Hämeenlinna–Tampere -kasvukäytävän kehittäminen ja Hämeen ammattikorkeakoulu Hamk. Joku painotti, että Suomen etu on myös Hämeenlinnan etu.

Myös nuoren naisen kysymys, miten vastata 10-vuotiaalle pojalle, joka kysyy, miksi miehet eivät voi synnyttää, sai kaikilta panelisteilta asiallisen, vastaajansa näköisen vastauksen. Ja sai monen kuulijan pohtimaan, mitä olisi itse sanonut.

Palautetta paneeli sai jo samana iltana facebookissa, jossa eräs kirjoitti: ”Hyvää keskustelua ja koskee minuakin näin naisena!” Ja toinen: ”Oli kyllä hyvä paneeli, tykkäsin!”.

Yhtä hyvä tulos ei ollut, kun vaalien tulos julkistettiin. Seitsemästä panelistista vain yksi – **Tarja Filatov** – valittiin ja **Lulu Ranne** pääsi varasijalle. Kaikkiaan Kanta-Hämeen vaalipiiristä pääsi eduskuntaan kuusi, joista naisia viisi: **Tarja Filatov**in lisäksi **Forssasta Sirkka-Liisa Anttila** ja **Sanni Grahn-Laasonen** ja **Riihimäeltä Päivi Räsänen** ja **Aino-Kaisa Pekonen**. Hyvä, Hämeen naiset! •

Vaalitenttejä myös Helsingissä, Torniossa ja Oulussa

Viisi eri puolueita edustavaa naista vastasi naisten asemaa ruotiviin kysymyksiin Suomalaisen Naisliiton Helsingin yhdistyksen maaliskuussa järjestetyssä, vain jäsenille avoimessa vaalipaneelissa Aurorankadulla. Mukana olivat RKP:stä valtiotieteen maisteri, ruotsalaisen kauppakorkeakoulun stipendiasiamies **Lotte Granberg-Haakana**, vihreistä **Kati Juva**, neurologian dosentti Hesperian sairaalan psykiatriakeskuksesta, kokoomuksesta kasvatustieteen maisteri, kasvatuksen ja opetuksen toimialajohtaja **Tiina Larsson**, SDP:stä kansanedustaja, filosofian tohtori **Päivi Lipponen** ja keskustasta **Leena Pakkanen**, taloustieteen maisteri, eläkkeellä oleva Ylen toimittaja. Paneelin avasi yhdistyksen puheenjohtaja **Leena Ruusuvaari** ja sen juonsi yhdistyksen jäsen, eläkkeellä oleva politiikan toimittaja **Kirsti Pohjonen**. Paneelin osanottajista kukaan ei mennyt läpi. Helsingissä kuulijoita oli 20. – KP.

Naisliiton Tornion yhdistyksen vaalipaneeliin osallistui ehdokkaita seitsemästä puolueesta: **Raija Lummi**, (kok), **Katri Kulmuni** (kesk.) **Hanna Mäntylä** (PS), **Janne Olsen** (SDP), **Pirkko Aalto** (KD), **Kalle-Pekka Hietala** (vihr.), **Rea Rantanen** (RKP) ja **Tarja Tapio** (vas.). Läpi heistä pääsi kaksi: Katri Kulmini ja Hanna Mäntylä, molemmat ennätysäänimäärin. Naisliiton jäseniä ovat Katri Kulmini ja Raija Lummi. Kuulijoita vaalipaneelissa oli yli 30. – MRT.

Feministisen politiikan arvoista ja niihin sitoutumisesta eli tasa-arvosta, ihmisoikeuksista ja oikeudesta turvaan keskusteltiin Oulun Nytkiksen naisvaalipaneelissa, jonka järjestelyihin Naisliiton Oulun osasto osallistui vahvasti. Panelisteina olivat **Leena Väänänen** (kok) **Leena Askeli** (KD), **Mirja Vehkaperä** (kesk.), **Vaili Jämssä-Uusitalo** (PS), **Ulla Kokkonen** (RKP), **Marika Mattila** (SDP), **Sari Janatuinen** (vas.) ja **Kati Kaarlejärvi** (vihr.). Panelisteista Mirja Vehkaperä valittiin. Kuulijoita oli 35. – KO.

Tasa-arvotaistoon taloudessa

– Talouspäättösten vaikutukset tasa-arvoon on saatava näkyville, vaati kansanedustaja, entinen valtiovarainministeri ja sdp:n puheenjohtaja Jutta Urpilainen helmikuussa Kaisaniemen ajankohtaisseminaarissa.

– Taloudellisten päätösten vaikutuksia tasa-arvoon ei ole mietitty tai niitä on pohdittu liian vähän. Kun esimerkiksi kriisitalanteissa tehdään ratkaisuja, pitäisi selvittää, vaikuttavatko ne tasapuolisesti miehiin ja naisiin, Jutta Urpilainen täsmensi lausettaan ja heitti haasteen naisjärjestöille ja tutkijoille patistaen heitä tarttumaan tähän tiedon aukkoon. Ja muistutti, että myös EU-parlamentti on asiasta huolissaan.

Vuoden 2008 finanssikriisi iski Suomessa ensin miesvaltaisille, sitten palvelualoille. Naisvaltaisten alojen työttömyys lähti nousuun. Talouskriisin jatkuessa myös julkisista palveluista, kuten koulutuksesta sekä sosiaali- ja terveydenhuollosta, on pitänyt säästää. Eikä muutosta parempaan näy.

– Säästöjä joudutaan tekemään. Iso kysymys on, mihin ne kohdistetaan.

Tasa-arvotyö myös talouteen

Jutta Urpilainen heitti naisjärjestöille toisenkin haasteen: tasa-arvotyön ulottamisen talouden puolelle.

– Ensimmäisenä naispuolisena valtiovarainministerinä yllätyin, miten miehin taloudellinen maailma yhä on. Miehiä oli 80 prosenttia niistä, joiden kanssa tein arkityötä. Suurin osa esimerkiksi ekonomisteista on miehiä. Myös EU:ssa oli samoin: valtiovarainministerien kokouksessa 28 jäsenestä kaksi oli naisia. Työmarkkinajärjestöissä asetelma toistui, tosin ammattiyhdistysliikkeessä menossa oleva murros voi tätä muuttaa.

Jutta Urpilainen kehotti naisliittolaista perustamaan mentoriverkostoja nuorille naisille.

– Konsensuspäätöksissä näkyy, että miehet ovat niitä tehneet.

Näkymä oli ministerille shokki; olihan hän kokenut suomalaisen politiikan pelaavan tasa-arvoisemmin. Tästä hän kiitti naisjärjestöjen tasa-arvotyötä. Myös hänen omassa eduskuntaryhmässä oli naisennemmistö, mikä ei ole ollut kaikille ”helppo purtava”.

Puhuja uskoo, että naisten määrän kasvaminen merkitsisi eettisten ja ekologisten asioiden nostamista enemmän esille. Itse hän puhuu eettisestä markkinataloudesta.

Naisten pitää verkostoitua

– Naiset eivät tue kovin hyvin toisiaan, Jutta Urpilainen arveli.

– Miehet ovat etevä rakentamaan verkostoja. Saunakabinetit ovat vain vaihtuneet tapaamisiksi golf-kentillä tai yhteisillä lounailla.

Ministerikautensa alussa tuore ministeri joutui kovaan

pyörittämään verkkosukkakuvien vuoksi. Tällöin hän mietti, kohtelee julkisuus naisia toisin kuin miehiä. Vertaistukea hän sai etenkin Tanskan ja Ruotsin naiskollegoilta.

Naisliittolaisia hän kehotti perustamaan mentoriverkostoja nuorille työssäkäyville naisille.

Itsellään hänellä on mento-roinnista hyvä kokemus:

– Nuorena opettajana sain Pukimäestä mentorin, jolla oli suuri merkitys. Perustin sitten itse Kokkolassa mentoriverkon.

”Selviän mistä vain”

Mitä opitte kriiseistä? yleisö kysyi Jutta Urpilaiselta. Ja sai monta hyvää vastausta.

– Kun aloitin vuonna 2011, ajateltiin, että kunhan Kreikasta selvittää, sitten päästään normaaliin tilanteeseen. Eurokriisi silti vain jatkui. Kaksi vuotta elettiin niin, että kukaan ei tiennyt mitä seuraavaksi tapahtuu. Aika oli hyvin erikoinen.

– Olen loistoesimerkki, miten tehtävien mukana kasvaa. Kun olen selvinnyt eurokriisistä, uskon, että selviän mistä vain. Totta kai virheitäkin tuli. Kun niiden yli pääsee, samoin ei enää tee. Pelko virheiden tekemisestä tappaa luovuuden.

Ministeriaika näytti Jutta Urpilaiselle, miten vahvat muurit ministeriöiden ympärille ovat nousseet. Kokonaisvaltaista otetta asioiden hoitoon ei juuri synny.

– Strateginen suunnittelu edellyttää sataprosenttista luottamusta poliittisten päättäjien kesken.

Tässä on viestiä uudelle hallitukselle. •

Hyvinvointiyhteiskuntaa on puolustettava

– Kun taloussuhdanteiden globaalit muutokset kriisiyttävät maailmaa, mitä tapahtuu arvoille? Kenen arvoille ja mille arvoille? Mitä ne arvot ovat? Ja mitä on arvovapaus?

Tutkija, Helsingin kaupunginvaltuuston ja -hallituksen jäsen, valtiotieteiden tohtori **Veronika Honkasalo** kiepsautti hetimiten puheenvuoronsa otsikon *Arvot kriisissä – muuttuuko maailma?* toisinpäin *Maailma kriisissä, muuttuvatko arvot?*

Ja muistutti, että arvovapaa-ta talous- ja yhteiskuntapolitiikkaa ei ole. Arvot määrittelevät, mikä on hyvää, tavoiteltavaa.

Materiaaliset arvot ovat korostuneet

Arvotutkimus on Veronika Honkasalon mukaan osa yhteiskuntatieteellistä tutkimusta:

– Suomalaisten elämänarvoja ja niiden muutoksia on tutkinut muun muassa professori **Klaus Helkama**, jonka mukaan arvomme ovat aikojen mukana hajautuneet kaksinaapaisista asetelmista asteittaisille akseleille. Erityisesti 1980-luvulta lähtien elämän materiaaliset arvot ovat nousseet esiin.

Arvojen muuttumisesta tutkija otti esimerkiksi suhtautumisen hyvinvointiyhteiskuntaan.

– Aikaisemmin oltiin sitä mieltä, että hyvinvointiyhteiskuntaan kuuluvat saumattomasti yhteiskunnan tarjoamat julkiset palvelut tasa-arvoisesti kaikille. Nyt tämä arvopohja on murentumassa. Julkisten palvelujen ei tarvitsisikaan kattaa kaikkia. Tai että julkiset palvelut ovat vain köyhimpiä varten.

Veronika Honkasalo painotti arvopuheenvuorossaan, että hyvinvointi ei ole vain pärjääjien etuoikeus, vaan kuuluu kaikille.

Julkiset palvelut kuuluvat kaikille

Veronika Honkasalo puolusti pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan arvopohjan säilyttämistä sekä sen muistamista, miksi tämä hyvinvointiyhteiskunta on luotu.

– Julkiset neuvola-, päivähoito-, koulutus- ja kaikenikäisten hyvinvointipalvelut kuuluvat kaikille. Eikä tämä tee tarpeettomaksi yksityisiä palveluja.

– Miten yleensäkin olisi mahdollista vetää rajoja palveluja tarvitsevien ja ei-tiltsevien välille?, hän kysyi. Ihmisten elämäntilanteet, terveys, toimeentulo ja työllisyys voivat muuttua äkillisestikin, kuten olemme viime vuosina ja vuosikymmeninä nähneet.

Kaikille yhteiset peruspalvelut vahvistavat tutkijan mukaan ihmisten yhteenkuu-

luvuutta ja antavat tietopohjaa, mistä apua tarvittaessa saadaan. Suomalainen subjektiivinen päivähoito-oikeus on hieno tasa-arvopäätös. Samalla se on kunnianosoitus vanhempien sukupolvien naisille.

Naisten keskinäinen solidaarisuus tarpeen

Myös miesten ja naisten yhteiskunnallisessa tasa-arvossa on Veronika Honkasalon mukaan paljon parantamista.

– Työelämän palkat, pät-kätyöt ja lasten kotihoito ovat tasa-arvokysymyksiä. Samoin naisten osallistuminen yhteiskunnalliseen ja myös taloudelliseen päätöksentekoon. Nais- ja miesnäkökulma ovatkin eri asioita kuin poliittinen puoluekanta. Naisten keskinäisen solidaarisuuden tulisikin vielä enemmän ulottua tasa-arvokysymyksiin. •

NAISET SELVIYTYJIÄ sota-ajan kriiseissä

”On tosiaan niin, että naisten työosuus sota-aikana kotirintamalla on asia, josta ei paljoa ole puhuttu ja muisteltu. Ja se oli monasti fyysisesti paljon raskaampaa, kuin jonkun Lotan, joka seisoi täällä rintaman takana Valvontatornissa – ja sai siitä preniikan.”

Tämä 1980-luvun keruukyselyn lainaus antoi sysäyksen jyvaskyläläiselle filosofian tohtori **Kirsi-Maria Hytöselle** tutkimukseen, jossa hän kartoitti naisten sota-ajan työn kokemuksia.

Aietta tuki 1990-luvulla Suomessa alkanut ”lottarenessanssi”. Elokuviin ja kirjojen tulva, joka avasi naisten sotahistoriaa uudella tapaa ja aikaisempaa laajemmin. Niistä puuttui kuitenkin kotirintamalla työtä tehneiden naisten kokemukset.

– Ei oltu riittävästi purettu eikä tutkittu, mikä merkitys toisella maailmansodalla oli naisten asemaan työmarkkinoilla”, Kirsi-Maria Hytönen totesi ja lisäsi, että hänen viime vuonna Jyväskylän yliopiston historian ja etnonogian laitoksella ilmestynyt väitöskirjansa *Ei elämäni lomina mahtunut paikkaa tätä aukkoa*.

Väitöskirjansa pääaineiston tutkija sai keruukyselyillä kootuista arkistoista, joissa naiset kertovat työstään.

Naisille avautui uusia tehtäviä

Talvi- ja jatkosotien aika muutti Kirsi-Maria Hytösen selvityksen mukaan suomalaisten naisten töitä.

– Naiset pitivät kotirintaman pystyssä ja heidän voiminsa tehtaavat pyörivät. Nämä pienviljelijäin emännät ja tyttäret sekä työläisnaiset raatoivat ja kasvattivat niukan ravinnon pöytään. Kotirintamamiehet olivat paremmin palkatuissa töissä ja tietenkin pomoina.

Sota merkitsi monille naisille myös uusia tehtäviä, joihin aiemmin pääsivät vain miehet. Vaikka esimieheksi oli vaikea päästä, miesten lähtö rintamalle avasi paikkoja, joihin ei tarvittu koulutusta tai pitkää työkokemusta. Esimerkiksi metallipuolella naistyöntekijöiden merkitys kasvoi.

Vaikka naiset kantoivat suuren vastuun yhteiskunnan pyörimisestä poikkeusoloissa, ei heille erään haastattelun mukaan *”ole järjestetty kuntoutusta, ei heitä ole juhlistettu ja harvemmin heitä on juhlapuheissakaan mainittu. Mutta sitkeää ainesta nämä naiset ovat olleet, sillä eihän tästä sukupolvesta ole kohta muita jäljellä kuin mummut.”*

Sota työnnettiin takalalle

Kirsi-Maria Hytönen kertoi, että arkisen työn kuvauksia lu-

kiessaan hänestä tuntui, että sota oli jäänyt taakse. Se oli läsnä puhuttaessa säännöstelystä ja rintamalinjojen siirtymisestä, mutta pääpaino oli työssä. Naisten muistelukerronta onkin selviytymiskertomuksia. Niissä kerrotaan varsin kurjista olosuhteista, mutta kaikesta selvitettiin, koska selvitävä oli.

– Esimerkiksi nainen, joka oli työskennellyt kenkätehtaassa jo ennen sotaa, kertoo, että sodan alettua siitä tuli sotatarviketehdas, jossa työ oli likaista, meluisaa ja väsyttävää. Kaikki raaka-aineet säästettiin ja käytettiin uudelleen, jopa kauhua herättävät veriset ja hiekkaiset sotilassaappaat. Peseytymistä varten oli vain kylmää vettä, ja enin lika pyyhittiin käsistä koneöljyyn kastetulla trasseli-tupolla. Väsymys oli jatkuvaa, mihin saattoi olla syynä, että ruokailuun ei ollut varaa kuin kerran päivässä, ja se ajoitettiin iltaan.

– Mutta mikä olisi ollut vaihtoehto, jos väsytti. Jää-dä lumeen itkemään? Ei, vaan työtä tehtiin sota-ajan tehtaissa usein vuorotyönä, ilmahälytysten takia väsyneinä, ravintolanteen takia nälkäisinäkin. Väsytti, mutta ei valitettu.

– Teräsnaisajattelu on tyyppillistä muistelukerronnalle ja toimii samalla suhteuttajana nykypäivään, tutkija totesi. Eli erään kertojan sanoin: *”Kun tänne asti on selvitty näinkin*

suurten vaikeuksien jälkeen, terästähän tässä ollaan”.

Kukaan ei valittanut sota-aikana

Muistelukerronnassa on esimerkkejä myös töissä viihtymisestä. Iloisesta ilmapiiristä, sitkeydestä, peräänantamattomuudesta ja naisten vahvuudesta. Niistä kerrottiin mielellään. Kiinnostavaa on myös, ettei kukaan valittanut sota-aikana, vaikka työpäivä saattoi kestää aamuseitsemästä iltayhteentoista.

Väsymyksen katoaminen muistista on Kirsi-Maria Hytösen mukaan ymmärrettävää ja inhimillistä.

– Moni kertoja huomasi muistoja purkaessaan unohtaneensa väsymyksen, mutta tulkitse omia muistojaan uudelleen kerrontahetkellä. Eräs kertoja, joka tiedosti nostalgisuutensa, kertoi kesätyöstään tiilitehtaassa, jossa kärräsi *”puukengät jalassa, aina juoksu päällä”* märkiä tiiliä kärryissä ja nosti ne korkeille kapeille hyllyille kuivumaan. Uunit hehkuivat kuumuutta ja valoivat ympäristöön heikkoa tulen hehkua, kipinät lentelivät. Väsymyksestä, kiireestä ja raskaasta työstä huolimatta hän muisteli aikaa kauniina ja – jos olisi runoilija – *”siitä tiilestä voisi hehkuttaa runoa”*. Joskin *”jalat ja kädet olivat aina kipeitä ja ovat vieläkin jatkuvasti”*.

Viimeisellä lauseella kertoja tuo tarinansa nykyhetkeen, jossa työn aiheuttama kipu on läsnä vieläkin.

– Nostalgian sävyttämä elokuisen kuutamon muistelu sekoittuu kauniisti arkikokemukseen kipeytyneistä käsistä ja jaloista.

Väsymyksestä huolimatta sodista selvitettiin

Kirsi-Maria Hytönen kertoo, että hänen tutkimuksessaan kulkee punaisena lankana sodasta selviytyminen:

– Yksi sota-ajan työn merkitys on se, että se kerrotaan osana selviytymistarinaa. Sitä on vaikeaa tai mahdotontakin purkaa, sillä sehän on totta. Ankeista mahdollisuuksista huolimatta sodista selvitettiin, ja selviytymistarinat ovat luonnollinen tapa tulkita omaa elämää nykypäivän näkökulmasta. Moni kertoja painaa kivun, lian, väsymyksen, pelon ja ahdistuksen muistojen peräkoppaan ja muistaa vain hyvät asiat: sen, että selviydettiin, päivä kerrallaan.

Puheenvuoronsa lopuksi historiaan, erityisesti talvi- ja jatkosodan ja jälleenrakennusajan vuosiin kurkottava etno-

Kirsi-Maria Hytösen mielestä muisteleminen on tärkeää. Muistojen avulla rakennamme käsitystä itsestä ja teemme ratkaisuja.

logi toivoi, että niihin liittyvä puhunta monipuolistuisi ja sisältäisi enemmän tulkintoja ja värejä.

– Toki sota-aikaa saa ihail-la ja nostalgoidakin, mutta toivoisin, ettei sotaveteraaneja ja sodasta selvinneitä ihannoitaisi siksi, että silloin ei koskaan väsytty, vaan siksi, että väsymyksestä huolimatta selvitettiin. Että autettiin toisia ja katsottiin tulevaisuuteen. Jälleenrakentajien sukupolvi halusi antaa lapsilleen jotain parempaa ja ehjempää: he halusivat antaa rauhallisen, tasa-arvoisen ja vapaan maan. Siinä maassa pyytävälle annetaan apua, sillä siinä maassa saa olla sekä vahva että heikko tai – kuten useimmat meistä – molempia. •

Kriisi yhdistyksissä – askel kohti toimintaa

Suomalainen naisjärjestökenttä koki 1940–1970-luvuilla kaksi sitä ravisuttavaa kriisiä. Myös 1990-luvun lama jätti pysyvät jäljet niiden toimintaan. Mutta uhat eivät tule aina ulkoa. Mikrotasolla kriisit syntyvät yhdistyksen sisällä.

– Ensimmäinen naisjärjestökenttää koetellut kriisi koettiin syksyllä 1944, kun Lotta Svärd -järjestö lakkautettiin ”fasisminluonteisena” järjestönä, kertoi filosofian tohtori **Maritta Pohls** Kaisaniemen seminaarisessa. Se oli kova isku yli 200 000 suomalaiselle naiselle ja tytölle, jotka olivat rakentaneet isänmaata ja olleet ylpeitä järjestöstään. Lotat löysivät kuitenkin nopeasti yhdistystoiminnan, sillä naisjärjestöjen jäsenmäärä lisääntyi nopeasti. Suomeen tuli myös uusia kansainvälisiä naisjärjestöjä, esimerkiksi Liike- ja virkanaiset ja Soroptimistit.

Vaarana viihdyttämisjärjestöksi muuttuminen

Toinen järjestökenttää ravisuttanut kriisi ajoittuu puhujan mukaan 1960- ja 1970-lukujen vaihteeseen, jolloin sodan jälkeen syntynyt sukupolvi omi naiskeskustelun leimaten perinteiset naisjärjestöt vanhanaikaisiksi. Naisten asemaa käsittelevän komitean miehtinnössä (1970) todetaan, että ”eräät naisjärjestöt ovat ajan mukana omaksuneet itselleen uusia tehtäviä, toiset sen sijaan ovat vähitellen muuttuneet jäsenten keskinäisiksi yhdessä-

olojärjestöiksi, joiden hieman itsetarkoituksellinen toiminta keskittyy jäsenten viihdyttämiseen”.

Perinteiset naisjärjestöt ajattelivat, että yhteiskunnalliset kysymykset jakautuvat miesten ja naisten elämämpiireihin: naiset hoitavat paremmin perhe-, sosiaali- ja kulttuuriasiat. Vielä 1950-luvulla oli sopivaa sanaa, ettei miehellä ole perhetuntoa, joten hän ei voi kantaa vastuuta lapsista.

Helvi Sipilä innosti naiset kansainväliseen työhön

Radikaali sukupolvi, joka oli nauttinut pioneerien ajamista naisten perusoikeuksista, ei nähnyt vanhojen naisjärjestöjen työllä arvoa. Se vaati, että naisilla tuli olla kaikilla elämäntiloilla samat oikeudet kuin miehillä. Päämääräksi nähtiin tasa-arvo, ei enää naisasia.

Naisjärjestöjen toimintaan vaikutti myös se, että 1960 – 1970-luvuilla vastuu tasa-arvoasioista siirtyi yhteiskunnalle ja naisten asemaa parannettiin lainsäädännön avulla.

Kun vanhojen naisjärjestöjen toiminnan perusajatus laajasti kyseenalaistettiin, ne ajautuivat lamaan, joka näkyi jäsenmäärän vähenemisenä.

Käännö tapahtui 1980-luvulla, kun järjestöt Helvi Sipilän innostamina löysivät kansainvälisen työn.

Myös 1990-luvun lama jätti jälkensä. Naisjärjestöt kääntyivät sisänpäin. Jo parikymmentä vuotta monen yhdistyksen toiminnan ytimenä ovat olleet jäsenillat, retket ja kulttuuriharrastukset. Innovatiivisuus on kadonnut: naiset saattavat kuulla poliitikkoja mutta eivät itse tuota poliittiselle kentälle uutta ajattelua esiäitien tavoin.

Naisyhdistykset jumiutuvat kuohuntavaiheeseen

Suurimmat kriisit ovat nykyään – ja ovat ehkä aina olleet – mikrotasolla, yhdistysten sisällä. Ulkoisiin uhkiin on vaikeaa, joskus jopa mahdotonta, vaikuttaa. Sen sijaan oman yhdistyksen toiminta on jäsenten käsissä. Keskeisellä sijalla ovat hallitukset ja johtokunnat, jotka linjaavat toiminnan.

Sisäisiin kriiseihin on yleensä syynä normaalit ryhmädynamiikan ilmiöt. Bruce Tuckmanin 1960-luvulla kehittämän teorian mukaan jokaisen ryhmän kehitykseen kuuluu neljä vaihetta.

Ensimmäisen eli forming-vaiheen aikana ryhmä muodostuu ja jäsenet testaavat sitä. He ovat varovaisia, sovinnaisia ja johtajassaan kiinni. Seuraavaa storming- eli kuohuntavaihetta leimaavat konfliktit, kritiikki, jännäisyys ja epäsuora vastustus. Vahvat persoonat ovat äänessä, jotkut passivoituvat hiljaisiksi. Ryhmä pyrkii irtautumaan johtajastaan ja syntyy klikkejä. Norming-vaiheessa yhteenkuuluvuus kasvaa ja erilaisuus hyväksytään. Ryhmä hyväksyy johtajansa työn jäsentäjänä. Performing-vaiheessa ryhmästä on tullut kokonaisuus, ja vuorovaikutussuhteet toimivat. Ryhmä pysyy perustehtävässään ja voi toimia ilman johtajaakin.

Naisyhdistykset jäävät usein kuohuntavaiheeseen. Energia kuluu, junnataan paikallaan, eikä vuorovaikutus toimi. Ajatus ei pääse lentoon eikä innovaatioille ole tilaa.

Hyvä puheenjohtaja selvittää kriisin

Jotta yhdistykset eivät jumiutuisi kuohuntavaiheeseen, niiden on tunnistettava kriisi ja haluttava parantaa toimintaa. Tässä puheenjohtaja on keskeinen. Kuohuntavaiheessa hänen täytyy hyväksyä syntipukkina oleminen ja huolehdittava, että kaikkia jäseniä kuullaan. Tämä

Useita naishistorioita kirjoittanut Maritta Pohls tunnistaa yhdistysten kriisin ja tietää, miten niistä selviydytään. – Kuva: Maija Kauppinen.

on tärkeää, sillä ryhmä koostuu erilaisista persoonallisuuksista. On toteuttajia, koordinaattoreita, tehostajia, ideoijia, resurssien tutkijoita, arvioijia, diplomaatteja ja viimeistelijöitä. Kaikkia tarvitaan.

Kriisinsä selvittänyt yhdistys toimii hyvin. Ilmapiiri on avoin ja vapaa, aroistakin asioista voidaan puhua, jäsenet kestävät kritiikkiä, oma historia tunnetaan ja yhteinen päämäärä tunnustetaan. •

NAISVOIMA KRIISEISSÄ oli tämän vuoden Kaisaniemen ajankohtaisseminaarin teemana. Sitä valotti neljältä eri puolelta neljä asiansa hallitsevaa naista: Kansanedustaja **Jutta Urpilainen** puhui politiikan kriisistä ja naisvoimasta, jota yhteiskunnan päättäjät liian vähän hyödyntävät. Jyväskyläläinen tutkija **Kirsi-Maria Hytönen** kertoi, miten sota-ajan kotirintamalla työskentelevät selviytyivät kriiseistä. Helsingiläinen tutkija **Veronica Honkasalo** taas pohti, miten maailman kriisit vaikuttavat arvoihimme. Viimeinen puheenvuoro oli filosofian tohtori **Maritta Pohlsilla**, joka kertoi, miten kriisit voivat voimistaa naisjärjestöä.

Neljätuntiseen seminaariin osallistui yli sata aktiivista naista eri puolilta Suomea.

Hyvinvointia yhdistystoiminnasta

Istuta vielä se omenapuu, vaikka tuli jo tukkaasi nuolee...

Näillä Juice Leskisen laulun sanoilla siivitti pellolainen sosiaalityöntekijä, konsultti-kouluttaja Unto Matinlompolo huhtikuussa Torniossa runsaalle yhdistysväelle meänkielistä luentoaan aiheesta Hyvinvointia yhdistystoiminnasta.

Luennoitsijan valloittavassa jutustelussa oli päällimmäisenä mielenterveys. Hän totesikin, ettei ole yhdistysihminen, vaan kuin pappi, joka ajattelee.

Yhdistysten määrä Suomessa on Euroopan suurin, mihin on syynä maamme harva asutus. Yhdistystoiminta auttaa meitä olemaan tekemisissä toistemme kanssa, ja sillä on terapeuttinen vaikutus ajanviettotapana.

– Yksinäisyys on kaikkein kamalinta, mihin ihminen joutuu, ja se korostuu nykyään, Unto Matinlompolo totesi ja ehdotti toimintamallia, jolla kutsuttaisiin yksinäisiä ihmisiä mukaan.

– Eläkeläisiä ja ihmisiä, joita vaivaa alemmuuden tunne, kannattaisi kutsua useamman kerran mukaan ja käydä heidän luonaan. Vaikka he eivät lähtisikään mukaan yhdistystoimintaan, on tärkeää, että heitä muistetaan.

Myös yksinäisten, eläköityvien naisten runsas alkoholinkäyttö

– Elämä on diplomatiaa, samoin yhdistystoiminta, totesi Unto Matinlompola Aineen taidemu-seossa Torniossa.

huolestutti luennoitsijaa. Samoin tukihenkilöiden jaksaminen.

– Tukijan tulee huolehtia, että hän saa vertais- ja ammattitukea. Terve itsekkyyys pitää säilyttää, ja tukijan on tarvittaessa uskallettava sanoa, ettei jaksakaan enää tukea.

Lopuksi käytiin vilkasta keskustelua vapaaehtois- ja tal-kootyöstä sekä olemattomista kuntien avustuksista. Todettiin, että yhdistystoiminta säästää kunnan terveys- ja sosiaalityön menojä. Ja kerrattiin hyvinvoin-van yhdistyksen tunnusmerkkejä, joita ovat muun muassa jä-senistön arvostaminen ja töiden jakaminen. •

MIKÄS PÄIVÄ TÄNÄÄN ON?

Siinä hän istuu geriatrisessa tuolissaan, ruokalappu repaleinen rinnoilla eilinen. Mikäs päivä tänään on?

Ikää on lähes sata, lapsenlapsenlapsia jo muutama. Eletty sodat ja evakot, menetetty mies ja itse ontuu jo. Mikäs päivä tänään on?

Muistissa vielä vanhat asiat, äiti ja isä, koti Karjalan. Siinä hyö tytöt rappusil, kikattivat vanhemmill. Mikäs päivä tänään on?

Kysymys sadas jo tänä päivänä, vastauksen saa, heti sen unhoittaa. Alkaa jo hermostuttaa. Mikäs päivä tänään on?

Elo on niin lohduton. Tuttuja ei enää oo. Kukas sinäkin sitten oot? Kysyy taas ja uudestaan, joudun hälle vastaamaan, siun lapseis oon.

Mikäs päivä tänään on?

Äiti, tänään on lauantai, sen sanon taas uudestaan. Sytty silmiin loiste pienoinen, Hei, mennään sitten saunomaan!! Oliko hän sittenkään muistoissaan?

Seija Saarelainen

TEKSTI: TUULIKKI RITVANEN

Juhlakuoro ja Lahden Nuori Sinfonia Sibeliustalossa, johtajana Esa Heikkilä. – Kuva: FotoDance Valmela

Laulua elämä soi!

Suomen Naiskooroliitto vietti maaliskuussa onnistuneet kolmipäiväiset 70-vuotisjuhlaansa Lahdessa.

– Filiannan rautainen tiimi sai tapahtuman onnistumaan erinomaisesti, toteaa Lahden Filianna-kuoron taiteellinen johtaja Maikki Autio. Perustajansa Anna Mäkelän kunniaksi nimensä muuttanut kuoro, entinen Lahden Naislaulajat, oli tehnyt vapaaehtoisten kanssa tarmokkaasti työtä kaksi vuotta ja tulos oli komea.

– Tunnelma oli täynnä säpinää, pörisevää naisenergiaa ja iloa. Apua löytyi aina, valituksia ei kuulunut ja palaute on ollut ylistävää. Suuri ponnistus onnistui naisten tarmolla ja positiivisuudella ja osoitti, että Naiskooroliitto toimii ansiokkaasti ns. jäsenet edellä. Innostakoon nämä modernit ja aktiiviset jäsenkuorot myös Suomen Naiskooroliittoa katsomaan eteenpäin ja uudistumaan.

Juhlisiin osallistui 49 naiskuoroa eri puolilta Suomea, joissa yhteensä 849 laulajaa ja ohjaajaa. Sen teemana olivat 2000-luvun suomalaiset nais-säveltäjät sekä itseoikeutetusti Jean Sibelius juhluvuotensa ansiosta. Ensi esityksenä kuultiin säveltäjä Mia Makaroffilta tilattu teos Laulua elämä soi, joka on Suomen Naiskooroliiton uusi laulu. Kaikkiaan liittoon kuuluu 80 kuoroa.

Juhlapäivien ohjelma oli huikea: avajaiset, juhlaaala, juh-lamessu Ristinkirkossa, päättä-jäiskonsertti sekä spontaaneja esityksiä ihmisten iloksi kau-pungilla ja ostoskeskuksissa. Kuorokatselmukseen osallistui 25 kuoroa, joukossa myös Vaput-kuoro, Suomalaisen Naisliiton Jyväskylän osaston yhteistyökumppani. Kuorot olivat koko kauden harjoitelleet omia esityskappaleitaan ja näyttivät nyt parasta osaamistaan arvo-valtaiselle raadille, jonka muodosti kuusi valittua alan asian-tuntijaa. Kukin kuoro sai esiintymi-sestään yksityiskohtaisen sa-

nallisen palautteen, joka sisälsi sekä kehuja että kehitettävää.

Maikki Autio ideoi ja tuotti Anna ja Aino -päättäjaiskon-sertiin kuorojen esiintymisten väliin dramaturgisen kokonai-suuden, kuvitellun Anna Mäkelän ja Aino Sibeliuksen tapaa-misen.

– Aino tuki omalla elämäntyöllään suuren taiteilijan työ-skentelyä, Anna taas rakensi ak-tiivisesti suomalaista kulttuuria. Päättäjaiskonsertissa esitti suur-kuoro ja Lahden Nuori Sinfonia harvoin kuullun Sibeliuksen teoksen Impromptu Op. 19. Se oli hieno päätös juhlille.

Pieni joukko kuorolaisia ja Suomen Naiskooroliiton hal-litus tekivät kunniakäynnin Anna Mäkelän haudalle, jonne hänen tyttärensä poika laski 70 punaista ruusua. Liikenainen ja kulttuurivaikuttaja Anna Mäkelä sai aikaan sen, että Naiskooroliitto perustettiin 1945.

Kuorotapahtuman kunniaksi julkaistaan Anna Mäkelän pos-timerkki ja viiden historiallisen kuvakortin sarja. •

Nostalgian mestari

Helena Schjerfbäck on rikkaiden, mutta Martta Wendelinin köyhien Schjerfbäck.

Näin Kari Suomalainen totesi pilapiirroksessaan vuonna 1990, jolloin Ateenassa oli suuri Schjerfbäck-näyttely.

Nyt, 25 vuotta myöhemmin, asetelma on jo toinen. Martta Wendelinin töitä – kortteja, kansikuvia ja sekä maalauksia – kerätään, ja niiden hinnat ovat taidehistorioitsija, tietokirjailija **Tuula Karjalaisen** mukaan huimassa nousussa.

Samoin kiinnostus Martta Wendeliniin (1893–1986), josta kertova näyttely avautui toukokuussa Hämeenlinnan taidemuseossa, laajimpana mitä koskaan aikaisemmin.

Esillä on yli 230 kuvitusoriginaalia, lähes 50 maalausta ja satoja painotuotteita: postikortteja, lehtiä ja kirjoja.

Wendelinin maailmaa ei enää ole

– Viehättävä piirros, vieressä istuva tuntematon nuori mies huomauttaa.

– Niin on, vaikka sen kuvaama maailmaa on kaukana todellisuudesta, vastaan.

– Siksi se onkin niin mielenkiintoinen, mies jatkaa katsellen kuvaa, jossa nuoret tytöt hymyssä suin haravat ja lapiot olalla kulkevat. Se, että on sota ja tytöt työtyttöjä, ilmenee vain vuosiluvusta 1943.

Junakeskustelu osoittaa, että Martta Wendelinin kuvat

Kotilieden kansikuvat kertovat maailmasta, joka oli puhdas ja rikkeetön, näyttää Tuula Karjalainen. – Kuva: Anne Heräjärvi.

ihastuttavat edelleen niin nuoria kuin meitä vanhempia, jotka olemme jo aapisiässä rakastuneet Wendelinin maailmaan.

Tämä selittyy Martta Wendelinin tavasta maailma hyvänä ja turvallisena paikkana. Hänen aiheensa ovat tuttuja ja turvallisia, kuvaustapa lämmin ja puhdas. Hänen naisensa – sillä nuoria, 20–30-vuotiaita naisia hän lähinnä piirtää – ovat tyyniä ja tyytyväisyyttä henkiviä, kodin arkiaskareissa viihtyviä. Lapsia on kaksi, kolme, tytöt herttaisia lettipäitä, pojat tuohitorvea soittavia. Mies, jos sellainen on kuviin päässyt, seisoo aidan takana tai kyntää pellolla.

– Martta Wendelinin kuvat vahvistivat sitä arvomaailmaa,

minkä katsottiin olevan hyvä, Tuula Karjalainen tiivistää. Ja monen mielestä on edelleen, sillä toiveet muuttuvat hitaasti.

Aikansa merkittävän mediataiteilija

Kuvitustyöt olivat kuitenkin Martta Wendelinille vain ansainta-, ei kutsumustyö. Hän oli valmistunut taidemaalariksi Eero Järnefeltin oppilaana ja osallistui uransa alkuvuosina taidenäyttelyihin, joista sai kelpo kritiikkiä. Hän ei voinut kuitenkaan antautua vapaaksi taiteilijaksi, sillä naimattomien naisten tavoin hänen oli elätettävä paitsi itsensä myös äitinsä. Eli kuvitettava lehtien ja kirjojen kansia, piirrettävä posti-

kortteja. Kymmeniä ja satoja. Häntä alettiinkin pian pitää vain kuvittajana, ei varteenotettavana taiteilijana. Myös itse hän väheksyi kuvitustöitään.

Martta Wendelinista tuli kuitenkin – tahtomattaan – visuaalinen vaikuttaja.

– Aikansa merkittävän mediataiteilija Rudolf Koivun ohella, Tuula Karjalainen huomauttaa. Hän tunsi painotekniikan ja vaikka hän maalasi paljon, ne eivät yllä hänen graafisten teostensa tasolle. Eikä hän itse koskaan tiedostanut, miten ainutlaatuinen hänen uransa kuvittajana oli. Ja miten lohduttavia ja rakastettuja hänen korttinsa ja kansikuvansa olivat.

Työkyky säilyi kuolemaan saakka

Loppuelämänsä Martta Wendelin asui Tuusulan Annivaarassa, jonne hän oli rakennuttanut 1940-luvun lopussa talon ja sen yhteyteen ateljeen. Ihailemiensa Carl Larssonin ja Tuusulan taiteilijayhteisön tavoin. Nyt hän saattoi viimeinkin keskittyä maalaamiseen.

Taiteilija säilyttiikin työkykynsä ja myös viivansa elävyyden kuolemaansa saakka. Tästä todisteena pieni anekdootti: Kun Martta Wendelin piti näyttelyn vuonna 1986, hän sai työ-

tarjouksen kahdelta mainostolistolta. Molemmat 83-vuotias taiteilija torjui hymyillen. •

Martta Wendelinin näyttely on toteutettu Tuusulan taidemuseon ja Korttien Talon kanssa. Avoinna se on elokuun 30. päivään saakka Hämeenlinnan taidemuseossa.

Martta Wendelin kuvittamat aapiset nostavat koulumuistot mielen pintaan.

Rakkaan Annivaaran puutarhan kukat ikuistuivat maalauksiin. Kukka-asetelma, pastelli, 1941. Yksityisomistus.

Herkkäviritteisimmät muotokuvansa taiteilija maalasi 1930–1940-luvuilla. Punapukuinen nainen, 1935, öljy. Turun taidemuseo

Runohelmien taikuri

Vaasan Suomalaisen Naisklubin jäsenilloissa on usein herttainen rouva, jonka viereen moni mielellään istahtaa. Hänellä on aina aikaa kuunnella muita. Joskus hän lausuu meille runojaan, ja kaikki kuuntelevat herkillä korvalla.

Hän on runoilija Eeva Kontiokari.

Olen lukenut monta Eeva Kontiokarin teosta, ja niinpä minussa heräsi uteliaisuus kurkistaa hieman pintaa syvemmälle henkilöön, joka vaikuttaa niin merkittävästi kirjoituksillaan. Sovimme haastattelusta, ja hän toivottaa minut tervetulleeksi kotiinsa.

Pöydällä odottaa parikymmentä teosta, joista moni on jo tuttu. Niillä on kaikilla sisältöä peilaavat nimet: Rantahiekassa lapsen jäljet, Sanojen sivellin, Sateen jälkeen, Tänään syntyy kesä ja Ihminen kuin maisema. Esillä on myös jännittävän tuntuinen tankarunoteos Silkkisidos.

Isän kaipaus runojen taustalla

Miten tullaan runoilijaksi? Sanankäyttäjäksi, joka osaa muutamalla sanalla kiteyttää totuuden, jonka toinen kertoo tiiliskiviromaanilla? Mistä runoilija saa inspiraationsa? Mistä hän löytää osuvat sanat ja sanontansa, jotka saavat lukijansa

mielikuvituksen liikkeelle ja herättävät tunteet? Onko hänellä esikuvia? On paljon kysymyksiä, joihin odotan vastauksia.

Eeva Kontiokari kertoo, että kiinnostus runoiluun ilmaisuun syntyi varhain.

– Ensimmäisen runoni kirjoitin seitsemän vuoden ikäisenä kuolleelle kissalleni, hän nauraa heleästi rakkaalle muistolle.

Heleän naurun jälkeen paljastuu, mikä on hionut tämän timantin.

– Lapsuuteni suurin tragedia oli isän kaatuminen sodassa. Äiti jäi yksin huolehtimaan minusta.

Isän kaipaus on vaikuttanut Eevan koko elämään. Äidin työssäkäynti aiheutti pienelle työlle paljon yksinäisyyttä, eikä hän koskaan saanut kaivat-
tuja pikkusisaria tai -veljiä.

Ilmiselvästi äiti on ollut ja on Evalle tärkeä ja rakas. Äidin kuva on teoksen Ihminen kuin maisema kansikuvana, maiseman pohjalla. Eeva kertoo olevansa sukurakas, mutta valitettavasti elossa olevia sukulaisia on vähän.

Innoittajana puoliso ja omat lapset

Yksi selitys Eevan hyvälle ihmistuntemukselle on hänen uransa. Hän valmistui Helsingin Diakonissalaitokselta ja työskenteli hoitajana Diakonissalaitoksella ja Sairaala Mehiläisessä, kunnes löysi oman onnensa arkkitehtiopiskelija **Seppo Kontiokarin** elämänkumppanina ja päätti, että hän on läsnä lastensa elämässä niin paljon kuin mahdollista. Neljä lasta sai nauttia oman äidin

hoivasta, ja äiti sai vaikutteita lastensa maailmasta. Tästä näytteenä pieni runo:

*Meistä isoista ei kukaan muista,
miltä tuntuu katsoa muurahaista,
laskea leppäkertun pyöreitä
pisteitä.*

*Onkia tuntikaupalla ja heitellä
kiviä.*

*Särkeä veden kalvo,
renkaat liikettä täynnä.*

*Lompsottaa ilman paitaa
isot kengät väärissä jaloissa
ja lakki päässä.*

Meistä isoista ei kukaan muista...

Esikoiskirja Lasilintu ilmestyi 20 vuotta sitten ainoan tyttären ylioppilaslajiksi. Kirjan kannessa on kuva runoilijasta lapsena, unelmoiva katse silmissään. Kysyessäni, miltä tuntui saada uunituore teos käteensä Eeva vastaa sama unelmoiva katse silmissään: – Ihanalta!

Selaillenani kirjoja huomaa monessa omistuskirjoituksen ”Rakkaalle Sepolle kiitoksena kannustuksesta”.

Runojen on myös heräteltävä

Eeva Kontiokarin runoista ja kertomuksista henkii myös hänen mieltymyksensä muihin taiteenlajeihin, erityisesti maalaustaiteeseen. Eeva paljastaa harrastaneensa sitäkin taiteenlajia, mutta törmänneensä niin ankaraan itsekritiikkiin, että luopui luomistyöstään tällä taiteen saralla.

– Nyt minä maalaan sanoilla!, hän toteaa.

Rakkaus maalaustaiteeseen näkyy hänen kodistaan, jonka seinillä on paljon taidetta. Myös runoissaan Eeva tuo julki huolensa taiteilijoiden asemasta ja eläketurvasta. Hän väittää ponnekkaasti, että myös taiteen on näytettävä elämän rosoisuus ja herätettävä ihmiset ajattelemaan.

– Herättäminen on taiteen tärkeimpiä tehtäviä.

Uusimmissa Eevan runoissa ovat vahvasti esillä luonto mutta myös ikääntyminen.

Kesän runoilija kertoo olevan kokemusten ja vaikutteiden keräysaikaa:

– Silloin ei kirjoiteta vaan imetään ihmeitä luonnosta ja kypsytellään ajatuksia. Syksy on mieluisaa sadonkorjuun aikaa, jolloin sanat syntyvät paperille arvioitavaksi, muokattavaksi, hyväksyttäväksi tai paperikoriin.

Kokemukset avuttomien vanhusten kohtaamisista ovat taas muotoutuneet puhutteleviksi runoiksi ja tuovat ongelman lukijan lähelle muutamalla lauseella.

– Ruuhkavuosina, kun perheessä oli neljä lasta, aamukirjoittaminen ei tullut kysymykseen, mutta tämän päivän eläkeläisenä se on mahdollista, runoilija Eeva Kontiokari kertoo.

Teoksissa sateenkaaren kaikki värit

Keskustelutuokio Eeva Kontiokarin luona avasi maailmaani uudesta näkökulmasta ja näytti, että maailma ei ole musta-valkoinen vaan sateenkaaren värit maalaavat sitä. Kotiin tultuani hain kirjahyllystäni kaikki Eevan teokset ja annoin maailmani avartua niiden kaikilla väreillä.

Kiitos Eeva!

*Huoneessa leijuu
sydäntippojen tuoksu.*

*Pöydällä kahvikuppi
ja sokerisaksilla pilkotut
valkoiset murut.*

*Istut ajatuksissasi,
kysyt puoliääneen:
”Mistä ikävä tulee
ja minne se menee
vai asuuko se täällä?”*

*Ikkunan takana luminen
lakeus*

*jonka tasaisuuteen
et kiinnitä silmiäsi.*

*On vain katsottava
siihen saakka,
kunnes sininen hämärä
tuo unen ja tutut kasvat.*

Eeva Kontiokari

Tästä Tyttöjen Taloon. – Kuva: Tyttöjen Talo.

TEKSTI: TERTTU VÄLIKANGAS

Tyttöjen Talo on myös herkille ja aroille

– Tähän on helppo huomauttaa puikahtaa, kertoo Maarit Saarnivala, Oulun Tyttöjen talon johtaja.

Tyttöjen Talo on suuren kävelyvirran vierellä Rotuaari-kadulla, Oulun keskustassa. Se perustettiin vuonna 2006, ja on osa Vuolle Settlementin toimintaa. Toimintaa rahoittavat Raha-automaattiyhdistys ja kumppanuussopimuksella Oulun kaupunki. Eri projekteihin haetaan rahoittajia, muun muassa Lesosen Säätiöltä on saatu rahaa. Viime vuonna 20-vuotiaat tekivät Oulun kaupungin Nero-rahoituksella projektin Kyllä sää selviät!. Sen loppuraporttiin koottiin suuri määrä tyttöjen selviämistarinoita.

Maarit Saarnivala uskoo aidon kohtaamisen voimaan. – Kuva Terttu Välikangas.

Talo on miehiltä kielletty

Kun talo perustettiin, ajateltiin erityisesti aggressiivisia tyttöjä. Talo alkoi kuitenkin koota yksinäisiä, koulukiusattuja, syrjäänvetäytyviä, herkkiä ja ujoja

12–28-vuotiaita tyttöjä. Heidän kanssaan on nyt puurettu jo yhdeksän vuotta.

Aran tytön tunnustelu alkaa usein Facebookin tai sähköpostin kautta. Useamman postin jälkeen tyttö tulee tapaamaan ohjaajaa, eikä ketään muita nuoria ole paikalla. Näin tutustujalle jää täysin häiriötön rauha arvioida, olisiko Tyttöjen Talo paikka, johon hän voi tulla. Talo on miehiltä kielletty. Poikkeuksellisesti esimerkiksi tytön maahanmuuttajavanhemmat, isä ja äiti, saavat käydä arvioimassa taloa.

Mukana aikuisia vapaaehtoisia

Kaikki Tyttöjen Talon ohjaajat ovat naisia, ja heillä on moniammatillinen koulutustausta.

Tämä tuo tyttöjen kohtaamiseen erilaisia näkökulmia ja varmistaa monialaisen tyttötyön. Talossa tytöt kohtaavat myös vapaaehtoisia aikuisia naisia, opiskelijoita ja työharjoittelijoita, joille Tyttöjen Talo toimii oppimisympäristönä. Esimerkiksi eräästä mummoikäisestä tuli kaikkien rakastama ”meidän talon mummo”. On arvokasta elämäntunnetta, että herkätkin ja ujoja tytöt tutustuvat eri-ikäisten aikuisten naisten kanssa. Moni kiusattu haluaa suojella vanhempiaan eikä kerro kiusaamisesta kotona. Vaihtoehto olisi kertoa kiusaamisesta kaverille, mutta kun kaveria ei ole. Tähänkin pulmaan saa avun Tyttöjen Talossa.

Myös hiljaa on lupa olla voi olla

Tyttöjen Talo tarjoaa yksilökohtaista ohjausta, mutta myös mahdollisuuden osallistua erilaisiin tapahtumiin. Kaikissa ryhmissä on lupa olla hiljaa. Esimerkiksi askarrellessa, keittiöpuuhissa ja piirittäessä ei tarvitse puhua, mutta tuntee olevansa osa joukkoa. Tuttuun ryhmään on helppo seuraavallakin kerralla tulla.

Moni Oulun yhdistys järjestää talon henkilökunnan kanssa tyttöjä ilahduttavaa toimintaa tai lahjoittaa varoja jonkin tärkeän toiminnan toteutukseen. Äskettäin Oulun yliopiston teekkariyhdistys antoi rahaa, jolla ostettiin pöytä talon toimintakeskukseen, keittiöön.

Ohjaajat auttavat tyttöjä myös käytännön asioissa: täyttävät esimerkiksi yhteishaun papereita ja viranomaislomakkeita sekä neuvovat harrastusvalinnoissa. Lähtepä ohjaaja tarvittaessa kaveriksi kouluun, kuntosalille tai keilahalliin. Toiselle paikkakunnalle muuttavalle neuvotaan lähin Tyttö-

Kavereita ja viihtymistä. – Kuva: Tyttöjen Talo.

jen Talo, joita on viidellä muulla paikkakunnalla: Helsingissä, Turussa, Tampereella, Kuopiossa ja Rovaniemellä. Myös Jyväskylässä on vastaavaa toimintaa, joka tunnetaan nimellä Oiva ja Ilona.

Positiivista palautetta kortein

Tämän hetken ongelmana on Maarit Saarnivalan mukaan se, että mielenterveyspalveluita tarvitseva täysi-ikäinen joutuu Oulussa usein pitkäänkin jonnekin. Alaikäinen saa nopeammin apua, ja akuutti hoito luonnollisesti järjestyy kaikille.

Tähtihetkenä ohjaajat kokevat, kun maailmalta saapuu

Kutoen voi seurata muita naisia. Ja on hyvä alkaa lämpimän jalojen. – Kuvat: Tyttöjen Talo.

kortti, jossa kortin kirjoittaja kertoo elämänsä järjestymisestä ja siitä, kuinka piilossa olleet voimavarat kantavat elämässä eteenpäin. •

Isa Asp – runon pohjoinen tähdenlento

”...Kiitos hälle, joka sääsi Naisellekin oikeuden: Kalliin isänmaansa eestä Elää, kuolla myöskin hän! Miks’ei hän sais yhtä hyvin Isänmaata hyödyttää?...”

Näin nuori **Isa Asp** (1853–1872) kirjoitti täynnä isänmaallista intoa. Hän oli juuri syksyllä 1871 aloittanut opiskelun Jyväskylän kansakoulunopettajaseminaarissa. Nyt lokakuussa avattiin maan toinen seminaari Tammisaarissa. Siellä koulutetaan ruotsinkielisiä naiskansakoulunopettajia. Runosta tuli pitkä, Kalevala-poljentoinen.

Suomen kansakoulu oli saanut säännöksensä vuonna 1866. Kolme vuotta aikaisemmin oli Jyväskylään perustettu suomenkielinen kansakoulunopettajaseminaari, josta ensimmäiset nais- ja miesopettajat valmistuneet vuonna 1869. Nyt vaikeat nälkävuodet olivat takana. Tarvittiin opettajia, suomen- ja ruotsinkielisiä.

Isa kävi ruotsinkielistä koulua

Isa Asp on juuriltaan keski- ja pohjoissuomalainen. Isänisä Heikki Kinnunen oli lähtenyt 1800-luvun alkupuolella Suomenselän salomailta, Kivijärveltä, työn hakuun Raahen ja avioitunut siellä Liisa Degerön kanssa. Heikki kuoli nuorena, ja Liisa antoi viidestä lapsesta nuorimman, Jaakon, siskolleen ja tämän raahelaiselle miehelle, perämies Fredrik Aspille.

Nuori Isa Asp.

Niilo Rikulan veistos Ida Aspista on Puolangan kirkkopuistossa. - Kuva: Isa Asp-seura.

Jaakko Asp oli ahkera ja opipiva, ruotsikin sujui kuin suomi. Raahelaisten kauppaporvarien kautta hän sai 1845 rengin paikan Oulujoen lähtökohdassa sijaitsevassa Myllyrannan rautaruukissa. Myllyranta kuului tuolloin Utajärven pitäjään, nykyisin Vaalan kuntaan.

Jaakko koulutettiin tuota pikaa ruukin kirjanpitäjäksi. Hän avioitui lähiseudun talontyttären Liisa Puhakan kanssa. Perhe kasvoi, ensimmäinen lapsi Louisa (Isa) syntyi 1853. Kotona ja ympäristössä puhuttiin suomea, ruukin johdon ja heidän perheittensä kanssa ruotsia. Isa asui jonkin aikaa tätinsä luona Raahessa ja kävi ruotsinkielistä koulua.

Varhaisimpia suomenkielisiä lyyrikoita

Taitavaa kirjanpitäjää Jaakko Aspia tarvittiin sittemmin Suomussalmella Ämmän- ja Utajärven Kurimon ruukissa sekä kunnankirjurina Puolangalla. Vuodesta 1870 perheen koti oli Puolangalla.

”Isä on oivallinen / runomatti, runoniekka, / runolaulujen latoja...” Isa Asp kirjoitti jo 9-vuotiaana. Myöhemmin hän toimitti ystäviensä kanssa käsikirjoitettuja runolehtiä ja avusti lastenlehti Trollsländania. Puolangan pappilan kirjastossa riitti luettavaa. Kirkkoherra Johan Fredrik Thauvon patisti Isaa Jyväskylän seminaariin.

Opiskelu Jyväskylän seminaarissa, jonka suomenmielinen, isänmaallinen ja tasa-ar-

voinen ilmapiiri, Kalevala ja opiskelutoverit innoittivat Isa Aspia kirjoittamaan runoja suomenkielellä kirjoittaneita lyyrikoitamme.

Isa Aspin kurssitoverina seminaarissa olivat muun muassa lukkarintytär Lydia Lagus, tuleva oopperalaulaja, ja nimismiehen tytär Lucina Hagman, sittemmin naisasianainen ja Suomalaisen yhteiskoulun perustaja.

Isa Asp menehtyi keuhkotautiin toisena opiskeluvuonna, marraskuussa 1872, ja hänet haudattiin Jyväskylään.

Seminaaritoverina myös J.H. Erkkö

Mikään eteerinen runotyttö Isa Asp ei ollut. Hän oli voimakas ja vahvasti reagoiva persoona, jonka tunteetkin ystäviä kohtaan olivat voimakkaita.

Isa Aspin ystävyttä ikä- ja opiskelutovereihin ja hänen

tunteikasta kiintymystä ilmaisevia tekstejään on tulkittu homoeroottisiksi. Kysymys voi olla myös ajan romanttisesta runokielestä ja alle 20-vuotiaan nuoren tunnekuohusta. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet Isa Aspin nuoruuden rakkaus, sittemmin keuhkotautiin kuollut Joel Backman, ja runoileva seminaaritoveri J.H. Erkkö.

Runoniekka-isän lahjakkuus periytyi Aspin perheen muillekin lapsille. Isan veli Edvard Merikari (1869–1953) oli tuoteliias lehtimies ja kustantaja Suomessa ja Yhdysvalloissa.

Isa Aspin tunnetuin runo on *Aallon kehtolaulu* (Nuku, nuku aaltonen, nuku jo...). Sen sävelsi ensimmäisenä Jyväskylän seminaarin musiikinopettaja E.A. Hagfors.

Isa Aspin muisto elää vahvana

Isa Aspin runoja sisältyy antologeihin ja elämäkertoihin,

joita ovat julkaisseet Helmi Krohn-Setälä vuonna 1912, Jaakko Terenttilä 1952, Tyyni Tuulio 1979 ja Erkki Hyytinen 1983. Puolangan kirkkoherra Toivo Hyyryläinen toimitti vuonna 2004 kokoelman Isa Aspin runoista ja hänen suomenmenetut päiväkirjansa. Runoilijan käsikirjoituskokoelmaa säilytetään Jyväskylän yliopiston kirjastossa.

Isa Aspilla on muistokivi Vaalassa, Jylhämän voimalaitoksen yläkanavan saareissa. Varsinainen syntymäpaikka, Myllyranta, on osin jäänyt veden peittoon voimalaitosta rakennettaessa. Runoilijaa kuvaava Niilo Rikulan veistos on Puolangan kirkkopuistossa, ja hänestä kertovan Ritva Hakkaraisen ja Risto Vähäsarjan kansanoopperan *Runon lintu ja liekki* ensiesitys oli Vaalassa kesällä 1999. Puolangalla toimii aktiivisti myös Isa Asp -seura.

NAISET LAITURILLA

Minulla on pihani, jolla seistä, takki, johon voi kääriytyä, lapsia, joita halata, ystäviä eri tahoilla, kaikenlaisia, kaikenikäisiä... Minä elän elämää, josta unelmoin nuorena. Unelmia voi toteuttaa, tuskat täytyy kestää, viinit juoda, kirjat kirjoittaa, laskut maksaa, köyhiä puolustaa, vaaleissa äänestää. On hiljaa kuunneltava tunteitaan.

Miehistä ihminen oppii, nainenkin. Pidän miehistä, jotka kantavat taakkansa, perheensä, työnsä, vaivansa. Ja heistä, jotka uskaltavat heittäytyä joskus heikoiksi ja lähetellä viljejä, viisaita viestejä. Mieshän aina metsästää naisen hajua, naisen tajua. Feministinkin on tultava naiseksi.

Minä pidän naisista, jotka käsittävät asioita, kuuntelevat, lukevat myös runoja, laiskottelevat ja ajattelevat, käyttävät aivokurkiaistaan, puhuvat muustakin kuin pyykistä ja shoppailuistaan.

Pidän naisista, jotka elävät, eivätkä tuherra päiviään miesten selän takana, eivätkä oman napansa ympärillä. Suoraselkäinen nainen ei kanna murhetta siitä, keinuvatko hänen lanteensa liian leveinä tai liian kapeina.

En ole täällä vain toistamassa vanhoja kuvioita. Olen täällä lähimmäisteni lohtu ja iskunvaimennin. Pistän asioita alulle, vaikutun, vaikutan, liikun, vaihdan ilmettä. Kuiskaan lapsenlapseni korvaan, pidä mummon päätä lähelläsi varovasti, se on täynnä rukousta ja runoja.

Ja näin joskus tapahtuu... Yösydännä mies saapuu ja kuperpää kinaloon, muuttuu pieneksi, ja nainen – tuo hento, ohutihoinen – levenee järveksi, ottaa vastaan toiveiden ja myrskyjen valittavat venheet, muuttuu poukamaksi ja unohtaa ikänsä, ikävänsä.

Eeva Holma

Yhdessä tekemisessä on voimaa

Huhtikuinen viikonloppu Jyväskylässä Toivolan Vanhalla Pihalla toi mieleen muistoja lapsuudesta ja pisti miettimään nykyisyyttä. Sitä, kuinka yhdessä tekemisessä on voimaa.

Kun olin pikkutyttö, oli Jyväskylässä paljon vanhoja puutaloja ja pitsihuviloita, mutta kaikki ne saivat väistyä uudisrakentamisen tieltä.

Muistan elävästi aamun, kun vanhempien työmatkan varrella, pienen kivisen kaarissillan vieressä sijainnut huvilakortteli purettiin. Olin aina ohi ajaessamme keksinyt mielesäni tarinoita siitä, minkälaisia ihmisiä koristeellisissa ja kiehtovissa taloissa asui – kreivejä ja kreivittäriä nyt vähintäänkin. Surin kovasti talojen kohtaloa, ja vieläkin paikan ohi ajaessani muistan kauniit huvilat. Tai sen, miltä ne lapsen silmin näyttivät.

Juurilleen palannut piha

Jyväskylä on siis lapsuuteni kaupunki. Isälläni oli optikko-liike yläkaupungissa, Kauppa-kadulla. Muutama kortteli Toivolan yläpuolella, joten seutu tuli tutuksi lapsena. Toivolan pihan vieressä olleessa leikkipuistossa oli karuselli, joka pyöri lujaa! Niin lujaa, että lensin siitä kerran jos toisenkin – ja polvet kaipasivat laastaria.

Nyt Toivolan Vanha Piha on palannut juurilleen. Sen täyttä-

Pia Temisevä on käsityöläinen, joka suunnittelee ja valmistaa nahkaisia koruja perinteisellä työtekniikalla, käsin muotoon pakottamalla. – Kuva Anita Lyyra.

vät jälleen käsityöläisten pajat ja putiikit, kuten puutalokortteleiden kulta-aikana, 1800-luvulla.

Siksi minäkin tulin pitkästä aikaa näihin tuttuihin maisemiin, Käsityökortteli-tapahtumaan omien tuotteitteni kanssa.

400 käsityöläisen ryhmä

Kuulun Suomen Käsityöryhtiin, ryhmään, joka kokoaa yhteen jo lähemmäs 400 käsityöläistä eri puolilta Suomea.

Olemme kaikki yrittäjiä, ja tuotteemme sekä suunnitellaan että valmistetaan Suomessa, käsityönä. Tarkoituksenamme on nostaa kotimaisen käsityön arvostusta tuoden esille tekijöi-

tä ja tuotteita. Kertoen samalla kuluttajalle, että Suomessa osataan tehdä ja tehdään vaikka mitä – kaikkea tuotantoa ei ole siirretty kustannustehokkaasti rajojen ulkopuolelle.

Näymme ulospäin monin eri tavoin. Meillä on nettisivut, joista löytyy tietoa niin tekijöistä kuin tapahtumistakin, järjestämme Käsityökortteli-tapahtumia ja osallistumme muiden järjestämiin tapahtumiin, messuille ja festivaaleille omilla yhtenäisillä alueillamme tai osastoilla.

Myös Käsityökortteli Pop-Up -kauppoja on jo toteutettu, ja lisää on tulossa vielä tänä kesänä.

Lisätietoja: www.toivolanvanhapiha.fi,
www.kasityokortteli.fi ja www.facebook.com/Home.of.Simone

Toivolan Vanha Piha on ainoa 1800-luvulta ehjänä säilynyt puutalokortteli Jyväskylässä. – Kuva: Toivolan Vanha Piha.

Käsityökortteleita eri puolille Suomea

Tänä keväänä ja kesänä järjestämme kymmenisen Käsityökortteliä eri puolilla Suomea, Oulusta Helsinkiin. Toteutamme myös erilaisia nettikampanjoita, muun muassa Käsityökortteli-etupäivät aina kuukauden viimeisinä päivinä. Teemme muutoinkin yhteisiä markkinointiponnistuksia.

Käsityöläisen arki on usein yksinäistä pajalla puurtamista. Työyhteisöä ei yhden hengen yrityksissä ole, ja siksikin tämän kaltainen yhteisöllisyys on valtava voimavara.

Vielä emme ole yhdistys, vaan toimimme ryhmänä tuoden arvokasta vertaistukea toisillemme. Meillä on jäsenistölle oma nettifoorumi, jossa käydään vilkasta keskustelua niin verotuksesta kuin tulevista tapahtumista ja kaikesta siltä väliltä, käsityöyrittäjän arjesta.

Olemme vielä nuori ryhmä ja opettelemme vasta tekemään asioita yhdessä. Siinä on välillä haasteita, varsinkin kun jokainen tekee omia vastuualueitaan varsinaisen työnsä ohessa. Mutta opimme koko ajan. Luovuus ruokkii luovuutta, ja on mahtavaa kokea, kuinka eri käsityöläisyyden aloja edustava ja eri

puolilla maata oleva joukko saa aikaan yhteisiä asioita ja innostaa toisiaan.

Toivola antaa tulevaisuudenuskoa

Toivolan Vanhan Pihan Käsityökortteli oli hieno kokemus.

Pihapiiriin inspiroiva kauneus, lapsuusmuistot ja kollegoiden kanssa vietetty aika lisättynä innostuneisiin, ihastustaan huokaileviin asiakkaisiin antaa uskoa tulevaan. Että vielä tämä lama taitetaan, ja käsityöläinenkin voi elättää itsensä työllään. •

Naisten ääni -hanke höyryää eteenpäin lujaa vauhtia

Itsenäisyyden 100-vuotisjuhlien aikaan 2017 verkkojulkaisusta toivotaan löytyvän jo tuhansia erilaisia naisten elämätarinoita.

– Jotakin hienoa tästä tulee, Naisten ääni -hankkeen vetäjä, filosofian tohtori **Maritta Pohls** vakuutti maaliskuun lopussa Suomalaisen Naisliiton huoneistossa Aurorankadulla. Naisliitto ja sen Helsingin yhdistys kertoivat tuolloin parillekymmenelle naisjärjestöjen edustajalle julkistamiseen edenneestä uudesta toiminnasta: Naisten ääni -elämäkertahankkeesta. Verkkojulkaisu www.naistenaani.fi avautui tuolloin kaikkien nähtäville.

– Upea hanke, Suomen Naisyhdistystä edustanut **Aura Korppi-Tommola** kehui naisjärjestöjen yhteistyöhön tähänneessä tilaisuudessa huhtikuun loppupuolella.

Maritta Pohls selvitti nyt kuten aikaisemminkin, miksi Suomalainen Naisliitto jäsenyhdistyksineen lähti runsas vuosi sitten viemään eteenpäin tätä vaativaa yritystä.

– Vaikka naiset olisivat vaikuttaneet hyvinkin vahvasti Suomen kehitykseen, heistä ei netissä löydy juuri mitään tietoa. Siksi naisten näkyvyyttä on lisättävä.

Naisliiton tämän vuoden teema on Naisvoimaa yhteiskuntaan, näy ja vaikuta. Perus-

NAISTEN ÄÄNI
Naiset näkyviin

Naisten ääni -hankkeen vetäjä
Maritta Pohls.

ajatus nivoutuu siten tiukasti naisten historian esiin nostamiin.

Aloita vaikkapa itsestäsi

Suomalaisella Naisliitolla on kunnianhimoiset päämäärät: naisten elämäkertojen kirjoittamisinto halutaan levittää koko maahan. Tavoitteena on, että Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlien aikaan vuonna 2017 Naisten ääni -sivustolla on tuhansia juttuja naisista.

Samana vuonna 2017 Naisliitto täyttää 110 vuotta. Liitto perustettiin pari viikkoa ensimmäisten eduskuntavaalien jälkeen.

Verkkojulkaisussa toivotaan siis vajaan kahden vuoden kulluttua olevan lyhyitä ja pitkiä elämäkertoja niin perheiden, sukujen, kylien, kaupunkien, maakuntien, järjestöjen kuin valtakunnantason naisista.

– Jokainen meistä voi ryhtyä tähän, Maritta Pohls vetoaa. Jokainen tuntee kirjoittamisen arvoisia naisia, ja sivustolla on ohjeet kirjoittamiseen. Aloittaa voi vaikkapa itsestä.

Maritta Pohlsilla on hyviä esimerkkejä hankkeen etenemisestä:

– Hämeenlinnan yhdistys on innostanut Vanajaveden Opiston mukaan. Siellä alkaa syksyllä vuoden kestävä elämäkertojen kirjoittamiskurssi. Myös Oulussa elämäkertojen tekoa opetellaan kirjoittamiskurssilla. Siellä kuten Hämeenlinnassa hanketta edistetään myös kirjastojen avulla. Torniossa taas naisliittolaiset ovat innostaneet lukion kirjoittamaan paikallista naisista. Parhaat palkitaan toukokuussa.

Myös Kansan Sivistysrahasto tukee elämäkertahanketta myöntämällä asiaa tutkivalle journalistille stipendin, Työväen Arkiston erikoistutkija **Marjaliisa Hentilä** kertoi.

Hanke innostaa yhä useampia

Marja-Liisa Hentilä kuuluu hankkeen yhdeksänhenkiseen asiantuntijatyöryhmään Maritta Pohlsin, dos. **Marjo-Riitta**

Joukko naisjärjestöjen edustajia tutustui huhtikuussa Naisten ääni -verkkohankkeeseen Aurorankadulla.
– Kuva: Maija Kauppinen

Antikaisen (Helsingin yliopisto), erityisluokanopettaja **Annamaija Eskolan** (Kalevalaisen Naisten Liitto), pääsihteeri **Terhi Heinilän** (Naisjärjestöjen Keskusliitto), YTT **Merja Helteen** (Naisten Kulttuuriyhdistys), pääsihteeri **Johanna Pakkasen** (Nytöis), MMT **Liisa Niilolan** (Maa- ja Kotitalousnaisten Keskus) ja FL **Kirsi Keravuoren** (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura) lisäksi. Koko Naisten ääni -organisaatiosta vastaa Suomalaisen Naisliiton hallitus puheenjohtaja **Kirsti Ojalan** johdolla.

Edellä mainittujen lisäksi Naisten ääni -hankkeen kumppaneiksi on sitoutunut joukko naisjärjestöjä ja instituutioita, uusimpina Lottamuseo ja Suomen Valkonauhaliitto.

Elämäkertahanke voi näin vaikuttaa myös järjestökenttään, tuoda naisjärjestöjen työtä

entistä näkyvämmäksi ja lisätä yhteistyötä muissakin asioissa. Esimerkiksi KD Naisten **Saara Ruokonen** lupasi heti vetää jäsenistönsä mukaan. Itse hän aikoi kirjoittaa lappeenrantalaisesta naisesta, josta tuli ensimmäinen naiskuorma-autonkuljettaja. Demarinaisten **Merja Vuohelainen** kertoi haluavansa kirjoittaa sdp:n kansanedustajasta **Hilja Pärssisestä**. Pärssinen kuului niiden 19 naisen joukkoon, joka valittiin 1907 ensimmäiseen eduskuntaan.

SAK:n tasa-arvovastaava **Tapio Bergholm** oli puolestaan ensimmäinen mies, joka tuli huhtikuun tilaisuudessa kuvioihin mukaan.

Ihan uusi ja tärkeä yritys

– Tämä on ihan uusi yritys, sivun teknisestä toteutuksesta vastaava verkkosivujen asian-

tuntija **Taina Myöhänen** kuvaasi hanketta.

– Maaliskuussa, jolloin sivut julkistettiin, se oli vielä demoversio, jolla testattiin suunnitellun toimivuutta. Kehitystyö on jatkunut ja jatkuu edelleen.

Taina Myöhänen on vakuuttanut hankkeen tärkeydestä ja toivoo, että sivuilla käynti sytyttää mahdollisimman moneen kirjoittamisen palon. Itse hän kertoi olevansa ”hirveän inpiroitunut” naisten elämäkertoista, joita on sivuilta jo kymmeniä luenut.

Naisten ääni -sivujen ulkoasun, grafiikan, on luonut graafikko **Tuija Rannikko**. Toiteutuksen pohjana hän on käyttänyt vuonna 1905 perustetun Naisten ääni -lehden ulkoasua. Esimerkiksi nettisivun ornamenttien lumpeet juontuvat tästä kuvamaailmasta. •

Äiti ykkösnainen lukiolaistytöjen mielestä

Suomalaisen Naisliiton Tornion yhdistys kutsui Naisten ääni -tietokantahankkeeseen Tornion yhteislyseon lukion oppilaita. Kaikkiaan 11 lukiolaista nuorta naisista kiinnostui ja kirjoitti ihailemastaan naisesta.

Tornion naisliittolaiset lukivat kirjoitukset ja valitsivat voittajat. Kolme parasta kirjoitusta palkittiin toukokuussa raha- ja yksi tunnustuspalkinnolla. Palkitut ovat **Mei Hua Chen** (1.palkinto), **Aada Pruikkonen** (2. palkinto), **Matti Lalli** (3. palkinto) ja **Noora Mustajärvi** (tunnustus).

Kuusi lukiolaisista kirjoitti äidistään

Äiti oli kirjoittajien mielestä ykkösnainen; hänestä kirjoitti kuusi lukiolaista. Äiti kuvataan sisukkaana ja perheensä eteen kaikkensa antavana, nuorta ymmärtävänä naisena, jolle voi kertoa kaikki murheet ja ilot. Moni äiti oli ollut ansiotyössä jo hyvinkin nuorena ja opiskellut kotimaassa ja Ruotsissa. Toimeentulo oli ollut niukkaa, perheissä sairautta ja suuria menetyksiä, mutta kaikkea oli selvitetty. Myös uudet suomalaiset rakentavat ja rikastuttavat maamme. Mei Hua Chen kirjoitti äitinsä tulleen monikulttuurisesta Intiasta, kiinalaisesta perheestä, opetelleen suomen

Meri-Tuuli, 17, sai ensimmäisenä tehtävänsä valmiiksi.

kielen, opiskelleen maisteriksi ja viihtyvän Suomessa.

Kaksi opiskelijaa kirjoitti mummostaan. Heille oli yllätys, kuinka vaatimattomissa olosuhteissa oli eletty. Yhteiskunta oli tuolloin aivan erilainen. Perheet olivat suuria, sodasta oli selvitetty juuri ja juuri, ankara ja jopa huutolaisena eletty lapsuus oli takana. Silti hekin olivat jaksaneet olla rakentamassa Suomea, jossa lapsenlapset tänä päivänä asuvat.

Äidin menneisyys yllätti Meri-Tuulin

Haastattelin yhtä ihastuttavaa ja tietorikasta lukiolaista, torniolaista **Meri-Tuuli Niemeä**. Hän kertoi, että lapsena hänelle

on luettu ääneen Mika Waltarin Sinuheaa.

Kenestä sinulle tärkeästä naisesta kirjoitit Naisten ääni -tietokantaan?

– Kirjoitin 50-vuotiaasta äidistäni. Hän on tärkeä ihminen elämässäni: hän on tukena kaikessa, ihailen häntä. Työssäkäyvä äitini ”uhraa” omaa aikaansa minuun ja nuorempaan sisarusseeni. Perheessämme on myös isä ja kaksi koiraa. Äiti on läsnä, hän on hyväntahtoinen.

Saitko tietää jotain uutta äitisi menneisyydestä?

– Se oli täydellinen yllätys, että äiti on ollut määrätietoinen nuori ja tehnyt vähän tuhuuksia. Lapsena hän halusi kissan, ja koska sitä eivät hänen vanhempansa hankkineet, äiti varasti naapurista kissan. Toinen tapahtuma oli karkaaminen. Kuusivuotiaana äitini oli sairaalassa tulirokon vuoksi eristyksissä, ja kun aika tuli pitkäksi, äiti karkasi.

Ketä elossa olevaa suomalaista naista kunnioitat?

– Kunnioitan mummoani, 84-vuotiaasta pirteää ja elämänsä haluista vanhusta, joka asuu lähellä kotiani. Mummo on onnellinen, hän pitää matkustamisesta ja hän oli se henkilö, joka aamuisin ennen kouluun menoa opetti minua kutomaan. Ja mummolle oli sellaiset kortit, joiden avulla opin laskemaan. Siksi laskento oli helppoa alaluokilla.

Kirjoituskilpailuun osallistui 11 lukiolaista. Kuvassa vasemmalta Emmi Lämsä, Meri-Tuuli Niemi, Noora Mustajärvi, Mei Hua Chen, Aada Pruikkonen, Miia Hietasaari ja Rosalie Malinen.

luokilla. Mummolta olen oppinut myös mansikkamaan kitkemisen.

Mitä tiedät Minna Canthista yhteiskunnallisena vaikuttajana?

– Hän on kirjailija ja tasa-arvon kannattaja. Naisilla ja miehillä pitää olla samat perusoikeudet kaikessa, oikeus turvalliseen elämään ja oikeus tehdä omia ratkaisuja. Itse en ole Minna Canthia lukenut, mutta kotonani on monta hänen kirjoittamaansa kirjaa, koska äitini lukee paljon.

Miten koet naisen aseman Suomessa?

– Suomalaisen naisen asema on hyvä. Nainen voi käydä töissä ja valita puolisonsa eikä ole alistettu. Mutta se naisen 80 senttiä ei ole tyydyttävä. Palkkatason kuominen on poliitikkojen hartioilla. Naisten pitää myös itse olla aktiivisia palkka-asioissa. •

SUKUJEN TARINAT TALTEEN

Elämäntarinayhdistys on järjestänyt Taikua-hankkeen kanssa kirjoitusvalmennusta Kärsämäellä. Ensimmäinen osa valmennuksesta tapahtui viime syksynä Oulaisissa ja toinen Haapaveden Opistossa toukokuussa.

– Kursseilla tutustuttiin, miten omasta ja/tai suvun elämästä ja muistoista voi kirjoittaa ja miten niitä voi hyödyntää faktassa tai fiktiossa, kertoo yhdistyksen puheenjohtaja **Kari Krapu**. Kursseilla opittiin myös kirjoittamisen rakennetta ja tutustuttiin eri julkaisuihin, joissa on käytetty elämäkerrallisia aineksia. Ohjaajana oli kirjailija, luovan kirjoittamisen opettaja **Taija Tuominen**, osallistujissa oli sekä aloittajia että pidemmälle ehtineitä kirjoittajia. Kurssit ovat olleet opiskelijoille edullisia, sillä Taikua ja Haapaveden Opisto maksoivat opetuksen. Opiskelijan maksettavaksi ovat jääneet vain ruoat ja kahvit sekä mahdolliset asumiskustannukset.

Tänä vuonna 5.–18. heinäkuuta on Kärsämäen XIV Elämäntarinafestivaalit. Lisätietoja siitä samoin kuin yhdistyksestä osoitteessa www.elamantarina.fi.

Leena Kirstinä
KIRSI KUNNAS –
SATEESSA JA TUULESSA
WSOY 2014

”Olen kirjoittanut elämäni runoihini. Runot ovat minulle ominainen tapa ilmaista kokemuksiani”, sanoo Kirsti Kunnas. Näihin sanoihin vetoamalla hän on välttynyt kirjoittamasta omaelämäkertaa.

Pitkäaikainen ystävä, Leena Kirstinä, elämäkerran kirjoittaja, tietokirjailija ja Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden emeritaprofessori, on kuitenkin onnistunut tehtävässään loistavasti. Kirsin mielestä elämäkerrat valehtelevat, koska ihmiset muistavat väärin tai kaunistelevat asioita. Hän kammoaa nauhureita, on hävittänyt lähes kaikki kirjeensä ja päiväkirjansa, mutta puhui mielellään puhelimesta muistellen tapahtumia illasta iltaan, vaikka kokikin avoimesti omasta elämästään puhumisen vaikeaksi.

Kirsi Kunnas osoittautuu vaatimattomaksi, mutta rohkeaksi. Hän on kulttuurikodin lapsi, nelivuotiaana taiteilijaisänsä menettänyt. Hän tähtää ensin taiteilijaksi, alkaa tuberkuloosisairaalassa kirjoittaa runoja ja päättyy monipuoliseksi kirjailijaksi. Hän tekee käännöstitäkin ja luopuu aikuisille kirjoittamisesta jo nuorena. Hän on eräs suomalaisen runouden uudistajista, mutta toisaalta käytännön ihminen, aina ruuvi-meisseli käsilaukussa!

Kaikki me tunnemme Tiitiäisen satupuun ja monta muuta hänen lastenkirjaansa. Kirsi Kunnas kirjoitti peruskoulun Aikamme aapisen, joka kehitti lapsen luovuutta ja mielikuvi-

tusta ja jonka avulla opettaja voi antaa eritaso-opetusta ja ehkäistä oppimisvaikeuksia. Hän oli myös opettajien täydennyskouluttaja, toimi Raamatun käännöskomiteassa, oli luonnon- ja kaupunkiympäristön suojelija ja paljon muuta.

Hän oli myös äiti, joka kasvatti kaksi poikaansa rakkautella, mutta turhaan kahlitsematta. Ehkä hän muisti omat rohkeat lapsuuden temppunsa: leikit siskon kanssa kallioilla päiväkotin menon asemasta ja hiihtämisen keskellä yötä Töölössä suksilla, jotka oli saamassa joululahjaksi!

Kirsi Kunnaksen tuotanto ja elämäntyö on todellinen runsaudensarvi, ja sitä on elämäkertakin. Lisäksi se on kirjoitettu lämmöllä ja ymmärryksellä, joka lienee mahdollista vain kahden toisensa hyvin tunnevan ihmisen välillä. Lukija voi vain kiittolisena todeta, että Kirsi Kunnas on antanut meille uskomattoman paljon.

Kirsi Kunnas täytti viime vuonna 90. Radiossa oli ohjelma, jossa kuuntelijat saivat toi-

voa hänen runojaan ja kertoa, miten ne olivat vaikuttaneet. Se oli ylistystä! Ohjelman lopuksi haastateltiin myös kirjailijaa, joka itselleen uskollisena otti kiitokset vaatimattomana vastaan.

Helsingin kirjamessuilla Kirsti lierihatussa Leenan avustuksella vastaili kysymyksiin ja esitti ilmeikkäästi runon puusta. ”Minä rakastan puita”, sanoi Kirsti. Sankka kuulijajoukko seiso i hiljaa ihaillen ja kiittolisena areenan ympärillä.

Lukekaa tämä kirja! Se kertoo ainutlaatuisesta suomalaisnaista. Se opettaa paljon elämästä.

– Tuulikki Ritvanen

Marjo-Riitta Antikainen
VELVOLLISUUDEN KUTSU.
Fanni Luukkosen johtajana.
Otava 2012

Varhaisen kansakoululaitoksemme opettajakoulutuksen tavoitteena oli, että opettajat, miehet ja naiset tasa-arvoisesti, ovat isänmaallisia, velvollisuudentuntoisia, raittiita, uskonnollisia, organisoivia, valistavia, ohjaavia ja johtavia.

Helsingissä syntynyt ja myös kuollut Fanni Luukkosen (1882–1947) oli kaikkea tätä opettajana Oulussa ja Sortavalassa mutta myös järjestötyössä opetustyön ulkopuolella, perustasosta huipulle. Hänet tunnetaan parhaiten ”lotta-kenraalina”, naisten vapaaehtoisen maanpuolustusjärjestön Lotta Svärdin puheenjohtajana vuodesta 1929 sotien 1939–44 katkeraan loppuun saakka.

Rauhanehtojen mukaisesti Liittoutuneiden valvontakomis-

sio vaati vuonna 1944 Lotta Svärd

-järjestön lakkauttamista fasisistisena järjestönä.

Teologian tohtori Marjo-Riitta Antikainen on kirjoittanut tutkimuksellisen elämäkerran Fanni Luukkosesta keskittyen johtajuuteen. Ei Luukkosen ole ollut unohduksissa; on hänestä kirjoitettu ja hän on nostattanut voimakkaita tunteita puolesta ja vastaan. Mutta sotaan liittyvien asioiden objektiiviseen tarkasteluun tarvitaan ajallista etäisyyttä eli sodan kokeneiden henkilöiden lastenlasten sukupolven näkökulma ja analysointikyky.

Fanni Luukkosen yhdistysura alkoi Oulun työväen raittiusliikkeestä. Pian rinnalle tuli Oulussa ja sitten Sortavalassa ajan uusi poliittinen ryhmä, nuorsuomalainen puolue. Johtajuus kulkee punaisena lankana läpi kirjan. Miten raittiusliikkeen ja Lotta Svärd -järjestön paikallisesta edustajasta tuli valtakunnallinen vaikuttaja ja johtaja. Teos on osa Suomen Lottaperinneliiton Lottien Suomi -tutkimusprojektia.

Marjo-Riitta Antikainen tuo esiin myös Fanni Luukkosen kotitaustan tämän vastuunkannolle ja organisointikyvyille. Koneenkäyttäjäisän vei viina. Lapset haluttiin kouluttaa, ja Fanni halusi opettajaksi. Koti hajosi. Hän huolehti äidistään ja nuoremasta veljestään ja lopulta myös veljen lapsista.

Kookkaasta, hyväryhtisestä ja sanavalmiista Fanni Luukkosesta sanottaisiin nykykielellä ”järjestöjyrä.” Kirjoittaja huomauttaa, että yhdistystyösään hän ikään kuin häivytti sukupuolensa, mikä saattoi

toimintastrategiaa miehisessä ympäristössä. Mielestäni Fanni Luukkonen toimi kuten suomalaisen kansannainen kautta aikojen: tarttui toimeen. Pohjois-Suomessa ei ole koskaan ollut aatelista kartanoineen ja vähän muitakaan säätyläisiä.

Fanni Luukkoseksi oli opettajataustastaan sekin hyöty, että hän osasi valmistaa opetusmateriaalia, yhdistystoiminnan ohjekirjoja ja malliesitelmiä. Hän kiersi ahkerasti toiminta-aluei-

taan, puhui selvästi ja ymmärrettävästi, ideoi, vaati kunnollista käyttäytymistä, tarkasti tilit ja antoi tarvittaessa satikutia. Yhteiset asiat olivat omia tärkeämpiä.

Suomen kansalaissotaa 1918 seurannut aika Sortavalan seminaarissa osoitti Fanni Luukkoseksi konkreettisesti, mitä naiset voivat tehdä kriisin ja sodan aikana. Hän liittyi Lotta Svärd -järjestöön ja eteni nopeasti piirisihteeriksi, kes-

kusjohtokuntaan ja puheenjohtajaksi.

Kirjoittaja muistuttaa, että Lotta Svärd -järjestö oli esikuvana pohjoismaiden ja Baltian maiden vastaaville naisjärjestöille. Fanni Luukkosen teki siis järjestöstään myös ”vientituotteen”.

Marjo-Riitta Antikainen käsittelee hillitysti ja kunnioittavasti, ilman arvauksia Fanny Luukkosen julkista uraa ja toimintaa. Yksityiselämä huolineen ja iloineen vilahtelee, riemullisimmin Fanni-tädin ja veljenlasten yhteisissä valokuvissa.

Johtajuusteema on kuitenkin kuin päälle liimattu, kun 1900-luvun alun johtajaominaisuuksia analysoidaan 2010-luvun johtajuustermistön avulla.

Marjo-Riitta Antikaisen tekstissä kulkee – ikään kuin veran alla – punaisena lankana alusta saakka myös Fanny Luukkosen halu johtoon. Ja se, miten hänen piti olla ehdottoman varma valinnastaan ennen kuin asettui edes ehdokkaaksi. Tämä piirre huipentui 1929, kun hänet valittiin Lotta Svärd -järjestön pysyväksi, päätoimiseksi, palkalliseksi puheenjohtajaksi. Järjestön, jonka toiminta perustui vapaaehtoisuuteen ja jossa puheenjohtajavaali käytiin sääntöjen mukaan määräajoin.

– Riitta Mäkelä

Marie Linder
AIKAMME NAINEN.
Luonteenkuvaus.

Suomennos Benita Holopainen
Antikvariaatti Vilho 2015

Antikvariaatti Vilhon perusta- ja Benita Holopainen havaitsi

kymmenen vuotta sitten, että hänen kirjahyllyissään on vähän naisten kirjoittamaa kirjallisuutta. Niinpä hän alkoi järjestelmällisesti kerätä naisten kirjoittamia kirjoja. Eräänä päivänä hän luki Helsingin Sanomien kirja-arvostelun teoksesta Kerrotut naiset, joka kertoi varhaisista suomalaisista naiskirjailijoista. Yksi heistä oli Stella, jonka kirja En kvinna af vår tid. Karaktersteckning af Stella oli tullut Vilhoon muiden ruotsinkielisten kirjojen mukana. Stellan takaa paljastui kreivitär Marie Linder (o.s. Mussin-Puschkin), Kytäjän kartanon emäntä, jonka ruotsiksi kirjoittama kirja oli ilmestynyt vuonna 1867. Eli hieman myöhemmin kuin Fredrika Runebergin kolme kirjaa, mutta ennen Minna Canthia ja Aleksis Kiveäkin, jonka Seitsemän veljestä oli vasta käsikirjoituksena.

Kääntäjä kirjoittaa johdannossa, että Marie Linder pohtii kirjassaan naisen asemaa yhteiskunnassa, ja sen piti aloittaa

kirjasarja. Teos sai kuitenkin murskakritiikin, joten jatkoa sille ei tullut. Aikalaiset eivät ymmärtäneet kirjoittajan sanomaa eivätkä hyväksyneet hänen käsityksiään voimakkaasta, itsenäisestä ja itsenäisesti ajattelevasta naisesta. Salanimenä huolimatta kirjoittaja tunnustettiin kreivittäreksi, jonka isä oli Venäjän ylhäis-, äiti suomenruotsalaista aatelia. Naiseksi, joka jäätyään orvoksi oli varttunut Aurora Karamzinin hoivissa, avioitunut Kytäjän kartanon Constantin Linderin kanssa ja hämmästytti nyt 1860-luvulla Helsingin seurapiirejä esiintymällä näytelmissä ja keskusteleamalla 1863 valtiopäivien avajaisten tanssiaisissa keisari Aleksanteri II:n kanssa, jota pyysi myöntämään Venäjälle uskonnonvapauden. Siis aikamoinen nainen! Marie Linder kuoli kolme vuotta kirjansa ilmestymisen jälkeen.

Aikamme naisen päähenkilö on lady Lucy, lordi Suffriden ainoa tytär ja Abbey Hallin perijätär. Hänellä on kihlattu, mutta naimisiin hän ei halua isänsä kovisteluista huolimatta luonteeltaan heikon baronin kanssa mennä. Pelastajaksi ilmestyy Oskar Lejonstjerna, ruotsalainen paroni, jolla on suonissaan suomalaista verta ja jonka pään muoto ”Lavaterin opin mukaan todisti tiedoista ja luonteenlujuudesta”. Erinäisten vaiheiden ja paljastusten jälkeen Lucy ja Oskar saavat toisensa ja lupaavat yhdessä vapauden kultaisin siivin tavoitella elämän totuutta.

Benita Holopainen kirjoittaa Aikamme nainen -kirjan esipuheessa, että sen kääntäminen tarjosi hänelle uskomattoman

seikkailun historiaan. Kirjan luettuani voin todeta, että uskomattomalta tuntuu myös se, että kirja vaiettiin kuoliaaksi radiokaalin sanomansa vuoksi. Siksi, että kirjailija vaati siinä naiselle oikeutta päättää itse elämästään. Perustettiinhan vajaa 20 vuotta myöhemmin Suomen Naisyhdistys, joka vaati naisille oikeutta saada miesten tapaan opiskella ja suorittaa akateemisia ja muita tutkintoja ja saada myös valtiollinen äänioikeus.

– Maija Kauppinen.

Ludmila Ulitskaja
VIHREÄN TELTAN ALLA
Suomennos Arja Pikkupeura
Siltala 2014

Luin juuri uutisen, että venäläinen kirjailija Ludmila Ulitskaja (1943–) on yksi Helsingin tulevan syksyn kirjamesujen kirjailijavieraista – messujen teemamaa on Venäjä. Ja että Ulitskajan uusin, myös Siltalan kustantama ja Arja Pikkupeuran suomentama kirja on nimeltään Tyttölapsia ja muistelmateos kuten Vihreän teltan alla.

Yli 700-sivuisessa kirjassa Ludmila Ulitskaja on ikäisensä moskovalaisen ystäväryhmän nuoruuden ja aikuisuuden muistelijä. Yhteiskunnallisena kehyksenä on Neuvostoliitto, kaikesta huolimatta rakas kotimaa.

Ystävysten parhaan nuoruuden aikaan, Nikita Hrustsovin hallitessa 1950-luvun lopussa ja seuraavan alussa, Neuvostoliiton politiikassa oli lyhyt suojasää. Hetki Stalinin kuoleman jälkeen ennen Leonid Brezhneviä. Aika ilmiäntajien jälkeen

ja ennen niiden paluuta. Sitten tulivat kuulustelut ja tuomiot, muutot ulkomaille, itsemurhatkin. Kunnes Neuvostoliitto alkoi natista liitoksissaan ja hajosi vuonna 1991.

1950- ja 1960-luvun taite merkitsi Neuvostoliiton avautumista ja läntisten kulttuuri-vaikutteiden yltämistä Neuvostoliittoon. Niinpä moni kirjan nuorisoihmiöistä on tuttu nuoruutensa tuolloin muuallakin eläneille. Tuo aika synnytti ns. 1960-lukulaiset Neuvostoliitosakin.

Nyt nämä noin seitsenkymppiset voivat lukea Ulitskajan kirjan sivuilta nostalgisen haikeina omaa kansanvälistä historiaansa. Miten nuoria yhdistivät kirjallisuus, erityisesti runot, elokuvat, musiikki, normien rikkominen, hippielämä, marginaali-ilmiöt. Näistä 60-lukulaisista tuli rohkeita tosinajatteliijoita, jotka vastustivat jäykkää järjestelmää ja sananvapauden puuttumista.

Erityisen hienosti Ludmila Ulitskaja nostaa esiin kulttuurin, etenkin kirjallisuuden

ja sen opetuksen, merkityksen nuorille. Miten kirjallisuus auttaa kasvussa aikuisuuteen ja kantaa yli sukupolvien ja valtakunnanrajojen.

Aikuisiässä Neuvostoliitto kohteli kirjan jokaista päähenkilöä kaltoin. Vaikka kirjailija kuvaa kovia kohtaloita järjestelmän kourissa, hän ei pelottele lukijaa.

1960-lukulaiset eivät ole luopuneet paremman maailman toivosta. Kirjasta päätellen Ludmila Ulitskajakin tuntee mielessään, että sitä toivoo on jäljellä sydämen pohjalla. Niinpä hän on kirjallaan halunnut rehabilitoida oman sukupolvensa entiset nuoret ja kertoa, mitä hänen näkökulmastaan todella tapahtui kolmen vuosikymmenen aikana.

Tietenkin on muistettava, että Ludmila Ulitskajan kerrota ei nouse Neuvostoliiton kansan syvien rivien, vaan moskovalaisen intelligentsian keskuudesta. Kirjan päähenkilöt tulevat kuitenkin hyvinkin erilaisista perheistä, eikä oppinut älymystö ole elänyt Neuvostoliitossa sen paremmin kuin kansakaan. Vain puoluevirkailijat elivät yltäkylläisyydessä.

Kirjaa ei voi lukea liittämättä sen lauseita tilanteeseen nyky-Venäjällä. Oliko suojakausi muutama vuosi sitten edes sen mittainen kuin Hrustshovin aikana?

Yksityishenkilönä Ludmila Ulitskaja on säilyttänyt 1960-lukulaisten rohkeuden ja ihanteet. Hän oli ensimmäisten joukossa allekirjoittamassa taiteen ja tieteen edustajien vastalauseita Venäjän toimista Ukrainaa vastaan.

– Riitta Mäkelä

Naistoimittajien Kellokas 2014

on tasa-arvoa edistänyt Tahdon2013 -kampanja ja sen vetäjä **Senni Moilanen** (kuvassa oikealla). Perusteluissaan yhdistys totesi Suomen ensimmäisen läpimenneen kansalaisaloitteen edistävän yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa ajaessaan samaa sukupuolta olevien oikeutta mennä naimisiin. Kampanja keräsi eduskunnalle osoitettuun kansalaisaloitteeseen yli 160 000 nimeä ja osoitti, että yhdessä voidaan vaikuttaa. – MK.

Puheenjohtaja vieraili Vaasassa

Vaasan Suomalainen Naisklubi sai toukokuussa jäsenillan vieraakseen Naisliiton puheenjohtajan **Kirsti Ojalan**. Jäsenistömme sai ajankohtaista tietoa muun muassa mittavasta Naisen Ääni- projektista. Kuulimme myös liiton tulevasta koulutusstrategiasta, Kärsämäen Elämäntarina-festivaaleista ja Oulun osaston verkostoista ja toiminnasta. Kerroimme puheenjohtajamme **Seija Lähdemäen** johdolla omasta historiastamme ja toiminnastamme etenkin vanhustyön parissa. Kiitokset sai myös Klubin jäseniltojen ohjelmatoimikunta, jonka idea vierailu oli. – Soile Hakola

Oikaisu

Joulukuun Minnassa kerrottiin Jyväskylän tyttölyseosta. Koulua ei kuitenkaan tunneta lyseona, vaan tyttökouluna.

Minna Canth -tunnustus Elina Lahelmalle

Professori, kasvatussociologi **Elina Lahelma** sai maaliskuussa Minna Canth -tunnustuksen koulutuksellisen tasa-arvon edistämisestä. Tunnustus on

ensimmäinen laatuaan, ja sen myönsivät Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos, luokanopettajaopiskelijoiden ainejärjestö Pedago ja aineenopettajaksi opiskelevien ainejärjestö Jano. – MK.

Heli Eskolin Stipendisäätiön hallitukseen

Naisliiton kevätkokouksessa valittiin Opetusneuvos Hilja Vilkemaan Stipendisäätiön pu-

heenjohtajaksi edelleen **Marja-Riitta Tervahauta** ja hallitukseen uusina **Heli Eskolin** Hämeenlinnan yhdistyksestä ja **Soile Hakola** Vaasan Suomalaisesta Naisklubista. – MK.

Kaksi puheenjohtajaa: Kirsti Ojala (vas.) ja Seija Lähdemäki.

Onnittelukortteja on jo tullut Suomen ohella Italiasta, Espanjasta, Puolasta, Venäjältä, Japanista ja Meksikostakin.

Onnea, Janne!

Jean Sibeliusta, Jannea, voit onnitella lähettämällä postikortin hänen syntymäkotiinsa Hämeenlinnaan osoitteella Hallituskatu 11, 13100 Hämeenlinna. Kaikki 30. kesäkuuta mennessä tulleet kortit ripustetaan elokuun lopussa Verkatehtaalte, jossa ne ovat kuukauden ajan kaikkien katseltavina. – MK.

Ilonrannan alkuruokapöytä tarjoaa graavisilakoita, savumuikkua, suolakuhua, sien- ja lehtisalaattia, tuoreherneitä ja luomulihaa sekä kolmenlaista juustoa: perinteistä, yrtti- ja puolukka-juustoa. – Kuva: Kati Lindell.

Hämäläinen pitopöytä keventyy

– Myös ruoka on kulttuuria, totesivat Hämeenlinnan liike- ja virkanaiset. Ja pyysivät Hauhon Ilonrannan emäntää **Leena Haavisto** kertomaan, millainen on hämäläinen pitopöytä. Mukaansa he kutsuivat sisaret Naisliitosta.

Sodan jälkeinen pitokulttuuri syntyi emännän mukaan Hämeessä 1950-luvulla, ja seisovasta pöydästä kehkeytyä vuosikymmenen mittaan runsas. Oli puljonkia ja lihapasteijaa, rosollia, silakkaa ja suolakalaa, lehtisalaattia muna-hernekeitteen kera, vanhan ajan etikkakurkkua, palvilihaa, alatoopia, painesyltystä, juustoja ja hilloja, lihapullia ja

laatikoita, hernesosetta, munakasta, paistia ja kastiketta, kiisseleitä kermavaahdon kera, jäätelöä.

Hämäläisiä pitopöytiä on katettu Ilonrannassa lähes 50 vuotta. Eikä aina samanlaisina.

– Munakas, alatoopi, painesyltystä, etikkakurkut ja jäätelö ovat kadonneet, rosolli vaihtunut lämpimiin juureksiin, hernesose tuoreherneisiin ja naudanpaisti marinoituun posuun, Leena Haavisto tiivistää muutoksen. Ja kahvipöydänkin sen seitsemän sorttia ovat vähentyneet marjapiirakkaan. Tulolaan odottavat jo broileri ja kalkkuna, samoin katkaravut.

SUOMALAINEN NAISLIITTO

HALLITUS

Kirsti Ojala, puheenjohtaja
kirsti.ojala@pp.inet.fi

Leena Ruusuvaari
leena@leenaruusuvaari.fi

Marja-Riitta Tervahauta,
taloudenhoitaja
marja-riitta.tervahauta@pp.inet.fi

Heli Eskolin
heli.eskolin@aina.net

Raija Hakkarainen
raija.hakkarainen@iki.fi

maiya.kauppinen
maiyaesko@kotiporrtti.fi

Liisa Temisevä
liisa.temiseva@luukku.com

Kukka Lehmusvirta,
sihteeri
naisliitto@kolumbus.fi

YHDISTYSTEN PUHEENJOHTAJAT

Helsinki
Leena Ruusuvaari
leena@leenaruusuvaari.fi

Hämeenlinna
Maija Kauppinen
maiyaesko@kotiporrtti.fi

Jyväskylä
Liisa Temisevä
liisa.temiseva@luukku.com

Oulu
Tiina Tervaskanto-Mäentausta
tiina.tervaskanto-maentausta@oamk.fi

Tornio
Marja-Riitta Tervahauta
marja-riitta.tervahauta@pp.inet.fi

Vaasa
Seija Lähdemäki
seija.lahdemaki@gmail.com

Kuva Lasaretti saaresta Oulujoelta päin. Julkaistaan kuvan omistajan Hotelli Lasaretti luvalla.

NAISVOIMAA VERKOSTOISSA

Suomalaisen Naisliiton Minna Canth -seminaari 3.10. klo 12–17
Oulun Lasaretti saarella, Kasarmintie 13, Yrjö-salissa

OHJELMA LAUANTAINA 3.10.

- 11.00 Lounas
- 12.00 Ilmoittautuminen
- 12.30 Seminaarin avaus, Oulun osaston puheenjohtaja Tiina Tervaskanto-Mäentausta
- 12.45 Pohjoisen naisen ääni verkostoissa, kansanedustaja Tytti Tuppurainen
- 13.15 Nuorten Ystävät naisnäkökulmasta, pääsihteeri Arja Sutela, Nuorten Ystävät ry
- 14.00 Hyötyä vai ystävyttä? Naisten verkostoituminen johtajuuskoulutuksessa, KTT Anna-Maija Lämsä, henkilöstöjohtamisen professori, Jyväskylän yliopisto
- 14.45 Kahvitauko
- 15.30 Katsaus naisten vastuusta sodan aikana, Oulun osaston esittäjäryhmä
- 15.45 Kansainväliset verkostot naisliikkeen voimavarana, FT Tiina Kinnunen, Oulun yliopiston historian professori
- 16.30 Voimaa naisille, Hanna Pietilä
- 16.50 Seminaarin päätössanat, Suomalaisen Naisliiton puheenjohtaja Kirsti Ojala
- 19.00 ILLANVIETTO ravintolasalissa, ohjelmassa paikallista viihdettä. Illallismaksu 30 e maksetaan paikan päällä. Sitovat ilmoittautumiset viimeistään. 3.9. naisliitto@kolumbus.fi

SUNNUNTAINA 4.10.2015

10.00 Suomalaisen Naisliiton syyskokous Yrjö-salissa

Osallistumismaksu seminaariin on 30 e, hintaan sisältyy lounas ja iltapäiväkahvi. Sitovat ilmoittautumiset mieluiten sähköpostilla naisliitto@kolumbus.fi tai p. 0440 699 277 viimeistään 3.9., ilmoita myös erikoisruokavaliosta. Maksu 3.9. tilille FI 28 1574 3000 0239 35 Suomalainen Naisliitto, viite 32117, Majoitus Hotelli Lasaretti, hinta 2hh 105 e, 1hh 88 e, varaustunnus: Suom. Naisliitto. Jokainen varaa huoneen itse 3.9. mennessä p. 0207574700 tai lasaretti@lasaretti.com